

ส่วนที่ ๓

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและทิศทางการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ มีความสำคัญกับการวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ จากการวิเคราะห์พบว่ามีความจำเป็นสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงนโยบาย (Policy Needs Analysis)

๑.๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)

ยุทธศาสตร์ชาติดำเนินการวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" โดยยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะภาคเกษตรที่ต้องปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าขั้นปฐมเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูง พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง มีคุณภาพและมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในตลาดโลก สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรรายย่อย พัฒนาระบบการผลิตเกษตรให้มีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิต การแปรรูป และการตลาด พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการเกษตร ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรและการสร้างเครือข่าย พัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการ ตลอดจนการส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

๑.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร

แผนแม่บทประเด็นการเกษตรมุ่งเน้นการพัฒนาภาคเกษตรไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร โดยมีเป้าหมายสำคัญ ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น มุ่งส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนาสินค้า GI และผลิตภัณฑ์ชุมชน (๒) เกษตรปลอดภัย พัฒนาระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน GAP ลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (๓) เกษตรชีวภาพ ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ พัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีคุณค่าสูง (๔) เกษตรแปรรูป พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเพิ่มมูลค่า สร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ พัฒนาบรรจุภัณฑ์และการตลาด และ (๕) เกษตรอัจฉริยะ นำเทคโนโลยีดิจิทัล IoT AI มาใช้ในการผลิต พัฒนาเกษตรแม่นยำ ระบบน้ำอัจฉริยะ และฟาร์มอัจฉริยะ รวมทั้งการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer สร้างผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็ง และส่งเสริมการตลาดดิจิทัลเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง

๑.๓ ร่างกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕)

ร่างกรอบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๔ วางเป้าหมายสูงสุดเพื่อผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้แนวคิด "ซ่อมและเสริมรากฐาน สร้างอนาคต" โดยจัดวางยุทธศาสตร์เป็น ๕ เสาหลัก หรือกรอบ "T-R-U-S-T" ได้แก่ การพลิกโฉมเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรม ซึ่งแม้ภาคเกษตรจะไม่ถูกกำหนดเป็นเสาหลักเดียว แต่มีจุดเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ใน ๓ มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ (Transform) เสาแรกมุ่งเพิ่มผลิตภาพ ขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาประสิทธิภาพของตลาด รวมถึงการพัฒนา SMEs และลดเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับโครงสร้างเกษตรกรและวิสาหกิจแปรรูป

การเกษตรของนครปฐมที่ส่วนใหญ่เป็นรายย่อยนอกระบบ จึงเป็นโอกาสในการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัด เรื่องเกษตรมูลค่าสูงและการแปรรูปเข้ากับกรอบชาติ มิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Sustain) เสานี้ ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ รวมถึงเป้าหมาย Net Zero ซึ่งสามารถเชื่อมโยงจังหวัดนครปฐมในฐานะพื้นที่เกษตรลุ่มน้ำท่าจีนประเด็นการบริหารจัดการน้ำ ดินเค็ม/ดินเสื่อมโทรม และเกษตรคาร์บอนต่ำ มิติทุนมนุษย์และเทคโนโลยี (Upgrade-Transfer) ที่เน้น การจัดการแรงงานนอกระบบและการส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางขนาดย่อมให้นำเทคโนโลยีไปปรับใช้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาของจังหวัดที่ต้องการยกระดับทักษะเกษตรกรและการนำเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) มาเสริมผลิตภาพได้

๑.๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรโดยตรง ได้แก่ SDG ๒ ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน โดยมุ่งเพิ่มผลิตภาพ การเกษตรและรายได้ของผู้ผลิตอาหารรายเล็ก เพิ่มขึ้น ๒ เท่า ภายในปี ๒๕๗๓ สร้างระบบการผลิตอาหาร ที่ยั่งยืนและใช้วิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่มีความยืดหยุ่น เพิ่มผลิตภาพและการผลิต ช่วยรักษาระบบนิเวศ เสริมขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาพอากาศรุนแรง ภัยแล้ง น้ำท่วม และภัยพิบัติอื่นๆ ปรับปรุงคุณภาพที่ดินและดินอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับ SDG อื่นๆ อาทิ SDG ๖ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลอย่างยั่งยืน SDG ๘ การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโต ทางเศรษฐกิจ SDG ๑๒ การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน SDG ๑๓ การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ และ SDG ๑๕ การปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศบนบก รวมถึงการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา

๑.๕ แผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนปฏิบัติการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มุ่งเน้นการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและ นวัตกรรม ภายใต้แนวคิด "เกษตรผลิต พาณิชย์ตลาด" โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) สร้างความ เข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร พัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer พัฒนาเกษตรกรรุ่น ใหม่ Young Smart Farmer เสริมสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร (๒) เพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ลดต้นทุน การผลิต เพิ่มผลผลิตต่อหน่วย (๓) พัฒนาระบบตลาดภายในและต่างประเทศ สร้างช่องทางการตลาดใหม่ พัฒนาตลาดออนไลน์ เชื่อมโยงตลาดโดยตรงกับผู้บริโภค (๔) พัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและ นวัตกรรม นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเกษตร พัฒนาเกษตรแม่นยำ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (๕) บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พื้นฟูทรัพยากรดิน ส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน และ (๖) พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ ปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบ พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ

๑.๖ แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม

แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐมกำหนดวิสัยทัศน์ "เมืองน่าอยู่ เมืองเศรษฐกิจแห่งอนาคต เมือง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน" โดยมียุทธศาสตร์ด้านการเกษตรที่สำคัญคือ การพัฒนาเศรษฐกิจแห่งอนาคตบนฐานของ การเกษตรมูลค่าสูง การค้าการลงทุนและการบริการแบบครบวงจรระดับคุณภาพอุตสาหกรรมสีเขียว และ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งแนวทางการยกระดับภาคเกษตรกรรมสู่เกษตรมูลค่าสูงด้วยนวัตกรรมและ เทคโนโลยี มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่เกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเกษตรแม่นยำ เพื่อสร้างมาตรฐานความปลอดภัยและตอบสนองความต้องการของตลาด โดยการพัฒนากลไกคุณค่า: บุคลากรองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากสถาบันการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน

และยกระดับรายได้เกษตรกรอย่างยั่งยืน การสร้างมูลค่าเพิ่ม: ส่งเสริมเกษตรกรคุณภาพ เกษตรปลอดภัย และพัฒนาสินค้าอัตลักษณ์ประจำจังหวัด (เช่น ส้มโอ, มะพร้าวน้ำหอม) ควบคู่ไปกับการแปรรูปและระบบ โลจิสติกส์ที่ทันสมัย การเสริมสร้างความเข้มแข็ง: พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรและสหกรณ์ ส่งเสริมการเป็น ผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่ (Young Smart Farmer) โดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สรุปภาพรวมสิ่งที่แผนพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐมต้องดำเนินการ

จากการวิเคราะห์นโยบายทุกระดับ แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕ จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาในมิติที่สำคัญ ได้แก่ (๑) การพัฒนาเกษตรอัตลักษณ์และมูลค่าสูง โดยเน้นสินค้าเกษตร GI ของจังหวัด การแปรรูปเพิ่มมูลค่า และการสร้างแบรนด์สินค้า (๒) การผลิต เกษตรปลอดภัยและยั่งยืน ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี พัฒนาระบบ GAP และมาตรฐานสากล (๓) การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ พัฒนาเกษตรแม่นยำ Smart Farm ระบบน้ำอัจฉริยะ และการตลาดดิจิทัล (๔) การพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร สร้าง Smart Farmer พัฒนาเกษตรกร รุ่นใหม่ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ (๕) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุน ปรับปรุง ระบบชลประทาน พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบโลจิสติกส์ และศูนย์เรียนรู้ (๖) การตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาการตลาดเกษตร เชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่งเสริมการส่งออก และ (๗) การบริหารจัดการ เชิงบูรณาการ สร้างการมีส่วนร่วม พัฒนาระบบข้อมูล และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ศักยภาพ ของจังหวัดที่มีทำเลใกล้กรุงเทพฯ มีสถาบันการศึกษาด้านการเกษตรชั้นนำ และมีทรัพยากรธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อขับเคลื่อนการเกษตรของจังหวัดไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒. การวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Needs Analysis)

๒.๑ เกษตรกรรายย่อยและครัวเรือนเกษตรกร

เกษตรกรรายย่อยในจังหวัดนครปฐมซึ่งมีจำนวนกว่า ๕๐,๐๐๐ ครัวเรือน ประสบปัญหาหลัก ด้านต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะราคาปุ๋ย สารเคมี และค่าแรงงาน ขณะที่ราคาผลผลิตมี ความผันผวนและถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านการจัดการฟาร์มสมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีการผลิต และการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ปัญหาหนี้สิน ภาคครัวเรือนที่สูงจากการลงทุนที่ไม่มีประสิทธิภาพ การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรเนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ สนใจอาชีพเกษตรกรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำจากการใช้สารเคมีเกินความจำเป็น การ เข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำยังมีข้อจำกัด ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง ไม่มีระบบ ประกันความเสี่ยงที่ครอบคลุม เกษตรกรต้องการการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การเข้าถึงตลาดโดยตรง การแปรรูปเพิ่มมูลค่า แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความ มั่นคง พร้อมทั้งต้องการให้ลูกหลานเห็นคุณค่าและกลับมาสานต่ออาชีพเกษตรกรรมด้วยรูปแบบที่ทันสมัย มี รายได้ที่มั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๒ กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ในจังหวัดนครปฐมที่มีอยู่กว่า ๓๐ กลุ่ม ครอบคลุมพื้นที่กว่า ๒๐,๐๐๐ ไร่ ประสบปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มที่ขาดประสิทธิภาพ ผู้นำกลุ่มขาดทักษะการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ สมาชิกขาดความเข้าใจในหลักการและประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ทำให้ความร่วมมือไม่เข้มแข็ง การวางแผน การผลิตร่วมกันยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถกำหนดปริมาณและคุณภาพผลผลิตให้ตรงกับความต้องการ ของตลาดได้ ขาดเครื่องจักรกลการเกษตรขนาดใหญ่ที่จะช่วยลดต้นทุน ไม่มีโรงคัดบรรจุและห้องเย็น เพื่อรักษาคุณภาพสินค้า ขาดการเชื่อมโยงกับตลาดขนาดใหญ่และผู้ประกอบการแปรรูป ระบบข้อมูลและการ ติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มยังไม่มีประสิทธิภาพ การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมยังมีจำกัด ขาดการสนับสนุน

ด้านการตลาดจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง กลุ่มต้องการการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ การสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตร โครงสร้างพื้นฐานการผลิต การเชื่อมโยงตลาด การพัฒนาผู้นำและสมาชิก ระบบข้อมูลสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งให้กับการรวมกลุ่มในระยะยาว

๒.๓ วิสาหกิจชุมชนทางการเกษตร

วิสาหกิจชุมชนทางการเกษตรกว่า ๑๕๐ แห่งในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ การทำบัญชี การเงิน และการตลาด ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย ไม่มีเอกลักษณ์และจุดขายที่ชัดเจน การผลิตไม่สม่ำเสมอ ไม่สามารถตอบสนองคำสั่งซื้อจำนวนมากได้ ขาดเงินทุนหมุนเวียนและเงินลงทุนพัฒนาธุรกิจ ไม่มีช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ยังพึ่งพาตลาดท้องถิ่นเป็นหลัก ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการตลาด ไม่สามารถเข้าถึงตลาดออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างแบรนด์และการประชาสัมพันธ์ยังอ่อนแอ ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างวิสาหกิจชุมชน ไม่มีพื้นที่จำหน่ายสินค้าที่เป็นศูนย์กลาง ขาดการรับรองมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งออกหรือจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า วิสาหกิจชุมชนต้องการการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ การเข้าถึงแหล่งทุน การสร้างเครือข่าย และการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดวงกว้าง เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งและยั่งยืน

๒.๔ สหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตรในจังหวัดนครปฐมจำนวน ๒๕ แห่ง ที่มีสมาชิกรวมกว่า ๔๐,๐๐๐ คน กำลังเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล การบริหารจัดการยังใช้ระบบเดิมที่ล้าสมัย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและการตลาดสมัยใหม่ ธุรกิจของสหกรณ์ส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่แค่การรับฝากเงินและให้สินเชื่อ ไม่สามารถขยายธุรกิจไปสู่การแปรรูปและการตลาดได้อย่างเต็มที่ ปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การให้บริการยังไม่ครอบคลุมความต้องการของสมาชิกที่หลากหลาย ขาดการพัฒนานวัตกรรมบริการ ให้บริการ ไม่มีระบบข้อมูลสมาชิกที่ทันสมัย การสื่อสารกับสมาชิกยังไม่มีประสิทธิภาพ คณะกรรมการบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ยังมีน้อย ขาดการเชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่นได้ สหกรณ์ต้องการการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ การพัฒนาบุคลากร การขยายธุรกิจเพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเงิน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เป็นสถาบันการเงินและธุรกิจของเกษตรกรที่แท้จริง

๒.๕ ผู้ประกอบการในระบบห่วงโซ่คุณค่าการเกษตร

ผู้ประกอบการในห่วงโซ่คุณค่าการเกษตร ประกอบด้วย ผู้รวบรวมผลผลิต ผู้ค้าส่ง โรงสี โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก และผู้ค้าปลีก ต่างประสบปัญหาคุณภาพและปริมาณวัตถุดิบที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้นทุนโลจิสติกส์สูงจากการขนส่งที่ไม่เต็มคันรถ ขาดระบบตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถรับรองคุณภาพสินค้าได้ตลอดห่วงโซ่ การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ความสัมพันธ์ยังเป็นแบบซื้อขายมากกว่าการเป็นพันธมิตรทางธุรกิจ ขาดการลงทุนในเทคโนโลยีการแปรรูปที่ทันสมัย ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มาก ปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือในโรงงาน การแข่งขันด้านราคากับสินค้านำเข้า ผู้ประกอบการต้องการความร่วมมือจากภาครัฐในการสร้างระบบการผลิตที่มีมาตรฐาน การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ การสร้างความเชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทาน การพัฒนาแรงงานฝีมือ การสนับสนุนการลงทุนใน

เทคโนโลยี และการสร้างความร่วมมือแบบประชารัฐเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของจังหวัดให้แข่งขันได้ในตลาดโลก

๒.๖ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานราชการด้านการเกษตรในจังหวัด อาทิ เกษตรจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด ประมงจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ชลประทานจังหวัด พัฒนาที่ดินจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างประสบปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้น บุคลากรไม่เพียงพอและขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานยังไม่มีประสิทธิภาพ มีความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ระบบข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน ไม่สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ การติดตามประเมินผลโครงการขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถวัดผลลัพธ์ที่แท้จริงได้ ข้อจำกัดของระเบียบราชการทำให้การทำงานล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ การให้บริการประชาชนยังไม่สะดวกและรวดเร็ว ขาดการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาการให้บริการ ความคาดหวังของประชาชนที่สูงขึ้นแต่ทรัพยากรมีจำกัด หน่วยงานต้องการการพัฒนากระบวนการทำงานแบบบูรณาการ การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงระเบียบให้มีความยืดหยุ่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหาร และให้บริการ การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาสังคม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร

๒.๗ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตร

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรขนาดใหญ่และ SMEs ในจังหวัดนครปฐม ประสบปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง ต้องนำเข้าวัตถุดิบจากจังหวัดอื่นหรือต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนสูง ขาดการเชื่อมโยงกับเกษตรกรในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ไม่มีระบบ Contract Farming ที่มีประสิทธิภาพ ค่าแรงงานที่สูงขึ้นและการขาดแคลนแรงงานฝีมือ โดยเฉพาะในสายการผลิตที่ต้องใช้ความชำนาญ ต้นทุนพลังงานและสาธารณูปโภคที่สูง ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและมาตรฐานที่ซับซ้อน โดยเฉพาะสำหรับการส่งออก การแข่งขันกับสินค้านำเข้าราคาถูก ขาดการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ขาดเงินทุนสำหรับการขยายกิจการหรือปรับปรุงเทคโนโลยี ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการผลิต ผู้ประกอบการต้องการการสนับสนุนในการสร้างพันธมิตรกับเกษตรกร การพัฒนาแรงงานฝีมือ การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม การสนับสนุนด้านการเงิน การอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมการส่งออก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรของจังหวัด

สรุปภาพรวมสิ่งที่แผนพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐมต้องตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดนครปฐมต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการในประเด็นสำคัญ ได้แก่ (๑) การลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เครื่องจักรกลการเกษตร และการบริหารจัดการที่เหมาะสม (๒) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสินค้า สร้างระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการรับรองคุณภาพ (๓) การเชื่อมโยงตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาช่องทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ส่งเสริมการแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ (๔) การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด และเทคโนโลยีดิจิทัล (๕) การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร พัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพ (๖) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบชลประทาน แหล่งน้ำ โรงคัดบรรจุ ห้องเย็น และระบบโลจิสติกส์ (๗) การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ทั้งระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ หน่วยงาน

ภาครัฐ และสถาบันการศึกษา (๘) การพัฒนาระบบข้อมูลและการบริหารจัดการ สร้างฐานข้อมูลกลาง ระบบติดตามประเมินผล และการบูรณาการการทำงาน เพื่อให้การพัฒนาการเกษตรของจังหวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๓. การวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงกลยุทธ์ (Strategic Needs Analysis)

๓.๑ Strategic Advantage (ความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์)

๑) ท่าเลที่ตั้งยุทธศาสตร์ใกล้กรุงเทพมหานคร

จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเพียง ๕๖ กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงที่สะดวกทั้งถนนเพชรเกษม ถนนบรมราชชนนี และทางรถไฟสายใต้ ทำให้การขนส่งสินค้าเกษตรเข้าสู่ตลาดกรุงเทพฯ ที่มีประชากรกว่า ๑๐ ล้านคน ใช้เวลาเพียง ๑-๒ ชั่วโมง (กรมทางหลวง, ๒๕๖๘) ความใกล้ชิดนี้ทำให้สินค้าเกษตรสด อาทิ ผัก ผลไม้ ไข่ไก่ นมสด สามารถส่งถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วโดยยังคงความสดใหม่ นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ (๑๒๐ กม.) และท่าเรือแหลมฉบัง (๑๘๐ กม.) ซึ่งเป็นประตูการส่งออกสำคัญ (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) การเป็นจังหวัดปริมณฑลยังทำให้สามารถดึงดูดแรงงานฝีมือและผู้เชี่ยวชาญจากกรุงเทพฯ มาทำงานได้ง่าย รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับชาวกรุงที่ต้องการพักผ่อนในวันหยุด มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมฟาร์มและสวนเกษตรกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คนต่อปี สร้างรายได้เสริมให้เกษตรกรกว่า ๒๐๐ ล้านบาทต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) ท่าเลที่ตั้งนี้ยังช่วยลดต้นทุนโลจิสติกส์เมื่อเทียบกับจังหวัดที่อยู่ห่างไกล โดยประหยัดค่าขนส่งได้ประมาณ ๑๕-๒๐% ทำให้สินค้าเกษตรของนครปฐมมีความได้เปรียบด้านราคาในการแข่งขัน

๒) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดนครปฐมมีพื้นที่ทั้งหมด ๒,๑๖๘ ตารางกิโลเมตร โดยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ๘๙๗,๕๒๕ ไร่ คิดเป็น ๖๕% ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำนครชัยศรี มีดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการปลูกข้าว ผัก ผลไม้ และพืชเศรษฐกิจ ค่า pH ของดินอยู่ระหว่าง ๖.๐-๗.๕ ซึ่งเหมาะสมกับพืชเกือบทุกชนิด (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๗) มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำนครชัยศรี และคลองสาขากว่า ๒๐๐ สาย รวมความยาวกว่า ๑,๕๐๐ กิโลเมตร ทำให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรตลอดปี (กรมชลประทาน, ๒๕๖๘) ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๐๐ มิลลิเมตรต่อปี กระจายตัวดีในช่วงฤดูฝน (พฤษภาคม-ตุลาคม) อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๘ องศาเซลเซียส เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช (กรมอุตุนิยมวิทยา, ๒๕๖๗) ความอุดมสมบูรณ์นี้ทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ เช่น ข้าวนาปรังได้ผลผลิต ๗๕๐ กก./ไร่ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๖๕๐ กก./ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๗) ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

๓) ความหลากหลายของผลผลิตทางการเกษตร

จังหวัดนครปฐมมีความหลากหลายของการผลิตสินค้าเกษตรที่โดดเด่น ครอบคลุมทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง พืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว (พื้นที่ ๔๕๐,๐๐๐ ไร่) ส้มโอ (๑๕,๐๐๐ ไร่) กล้วยหอมทอง (๑๒,๐๐๐ ไร่) มะพร้าวน้ำหอม (๘,๐๐๐ ไร่) ผักสด (๒๕,๐๐๐ ไร่) ไม้ดอกไม้ประดับ (๕,๐๐๐ ไร่) (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) ด้านปศุสัตว์มีการเลี้ยงสุกรกว่า ๑.๒ ล้านตัว ไก่ไข่ ๘ ล้านตัว ไก่เนื้อ ๑๕ ล้านตัว โคเนื้อ ๒๕,๐๐๐ ตัว (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) ด้านประมงมีพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๑๘,๐๐๐ ไร่ ผลผลิตกว่า ๓๐,๐๐๐ ตันต่อปี โดยเฉพาะปลานิล กุ้งขาว และปลาดุก (สำนักงานประมงจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) ความหลากหลายนี้ช่วยกระจายความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร สร้างรายได้ให้เกษตรกรตลอดปี และตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของตลาด มูลค่าผลผลิตการเกษตรรวม

ของจังหวัดสูงถึง ๑๒,๕๐๐ ล้านบาทต่อปี จัดอยู่ในอันดับที่ ๑๕ ของประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๗) ความหลากหลายยังเอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปและการสร้างมูลค่าเพิ่มในหลายรูปแบบ

๔) สินค้าเกษตรอัตลักษณ์ที่มีชื่อเสียง

จังหวัดนครปฐมมีสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หลายรายการ ได้แก่ ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง-สามพราน ที่มีเนื้อสีชมพู รสหวานอมเปรี้ยว เป็นที่นิยมทั้งในและต่างประเทศ มีพื้นที่ปลูก ๘,๕๐๐ ไร่ ผลผลิต ๒๕,๐๐๐ ตันต่อปี มูลค่า ๑,๒๐๐ ล้านบาท (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๖๗) กล้วยหอมทองบางเลน ที่มีรสหวาน เนื้อแน่น ทนทานต่อการขนส่ง ส่งออกไปจีนและญี่ปุ่น กว่า ๕,๐๐๐ ตันต่อปี (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) มะพร้าวน้ำหอมบ้านแพ้ว ที่มีน้ำหวาน กลิ่นหอม ได้รับความนิยมในตลาดพรีเมียม ราคาสูงถึงผลละ ๓๐-๕๐ บาท นอกจากนี้ยังมีข้าวหอมมะลินครปฐม ที่มีกลิ่นหอมเป็นเอกลักษณ์ ผลผลิต ๘๐,๐๐๐ ตันต่อปี ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาและยุโรป (กรมการค้าต่างประเทศ, ๒๕๖๗) สินค้าเหล่านี้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสินค้าเกษตรของจังหวัด มีตลาดรองรับที่แน่นอน ราคาสูงกว่าสินค้าทั่วไป ๓๐-๕๐% และเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร การมีสินค้า GI ยังช่วยป้องกันการลอกเลียนแบบและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันระยะยาว

๕) ศูนย์กลางการศึกษาและวิจัยด้านการเกษตร

นครปฐมเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษา ด้านการเกษตรชั้นนำของประเทศ มีนักศึกษาด้านการเกษตรกว่า ๘,๐๐๐ คน อาจารย์และนักวิจัยกว่า ๕๐๐ คน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๘) มีศูนย์วิจัยเฉพาะทางหลายแห่ง อาทิ ศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวฟ่าง แห่งชาติ ศูนย์เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ผลิตผลงานวิจัยด้านการเกษตรกว่า ๓๐๐ เรื่องต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๗) นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา ที่มีคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ทำวิจัยด้านการเกษตรยั่งยืน มีวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครปฐม วิทยาลัยเทคนิคนครปฐม ที่ผลิตบุคลากรระดับปฏิบัติการ การมีสถาบันการศึกษาเหล่านี้ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่เกษตรกร มีการพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ใหม่ๆ มีนวัตกรรมเกษตรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นแหล่งผลิตบุคลากรคุณภาพเพื่อรองรับการพัฒนาการเกษตรของจังหวัด

๖) ระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ

จังหวัดนครปฐมมีระบบชลประทานที่พัฒนาแล้วครอบคลุมพื้นที่ ๖๕๐,๐๐๐ ไร่ คิดเป็น ๗๒% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด (โครงการชลประทานนครปฐม, ๒๕๖๘) มีคลองชลประทานสายหลัก ๑๒ สาย คลองย่อยกว่า ๕๐๐ สาย อ่างเก็บน้ำขนาดกลางและเล็ก ๔๕ แห่ง ความจุรวม ๑๒๐ ล้านลูกบาศก์เมตร สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ๘๕ แห่ง (กรมชลประทาน, ๒๕๖๘) ระบบชลประทานนี้ทำให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี โดยเฉพาะการทำนาปรังที่สร้างรายได้เพิ่มให้เกษตรกรกว่า ๒,๕๐๐ ล้านบาทต่อปี มีการพัฒนาระบบส่งน้ำแบบท่อเพื่อลดการสูญเสียในพื้นที่ ๕๐,๐๐๐ ไร่ ประหยัดน้ำได้ ๓๐% (โครงการชลประทานนครปฐม, ๒๕๖๗) มีระบบ SCADA ควบคุมการส่งน้ำแบบอัตโนมัติในพื้นที่นาร่อง ๒๐,๐๐๐ ไร่ ทำให้การจัดสรรน้ำมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งในการใช้น้ำ การมีระบบชลประทานที่ดีช่วยเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้ ๒๐-๓๐% และลดความเสี่ยงจากภัยแล้ง ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗) เครือข่ายสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็ง

จังหวัดนครปฐมมีสหกรณ์การเกษตร ๒๕ แห่ง สมาชิกรวม ๔๒,๓๕๐ คน ทุนดำเนินงานรวม ๘,๕๐๐ ล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ๒๕๖๘) มีกลุ่มเกษตรกร ๑๘๕ กลุ่ม สมาชิก ๑๕,๖๐๐ คน ดำเนินธุรกิจรวม ๒,๑๐๐ ล้านบาทต่อปี สหกรณ์การเกษตรหลายแห่งได้รับรางวัลสหกรณ์ดีเด่นระดับประเทศ อาทิ สหกรณ์

การเกษตรบางเลน จำกัด ที่มีธุรกิจครบวงจร ทั้งการรวบรวมผลผลิต แปรรูป จำหน่ายปุ๋ย และสินเชื่อ มีกำไรสุทธิ ๘๕ ล้านบาทต่อปี (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, ๒๕๖๗) สหกรณ์โคนมนครปฐม จำกัด ที่มีโรงงานแปรรูปนมพาสเจอร์ไรส์ กำลังการผลิต ๕๐ ตันต่อวัน จำหน่ายผลิตภัณฑ์นมด้วยแบรนด์ของตนเอง มีเครือข่ายเกษตรกรแปลงใหญ่ ๓๒ กลุ่ม ครอบคลุมพื้นที่ ๒๑,๐๐๐ ไร่ ที่ประสบความสำเร็จในการลดต้นทุนการผลิต ๑๕-๒๐% (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) การมีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองของเกษตรกร สร้างมูลค่าเพิ่มจากการรวบรวมและแปรรูป อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกรรายย่อย

๘) โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อม

จังหวัดนครปฐมมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรที่พัฒนาแล้ว มีตลาดกลางสินค้าเกษตร ๘ แห่ง ตลาดไท-นครปฐมที่รองรับผักผลไม้ได้ ๕๐๐ ตันต่อวัน โรงงานอาหารสัตว์ ๑๕ โรง กำลังการผลิตรวม ๑.๒ ล้านตันต่อปี โรงสีข้าวขนาดใหญ่ ๒๕ แห่ง รองรับข้าวเปลือกได้ ๓,๐๐๐ ตันต่อวัน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) มีคลังเย็นเก็บผักผลไม้ ๑๒ แห่ง ความจุรวม ๒๕,๐๐๐ ตัน ศูนย์รวบรวมและคัดบรรจุผลไม้ ๘ แห่ง ที่ได้มาตรฐาน GMP โรงงานแปรรูปสินค้าเกษตร ๔๕ แห่ง เช่น โรงงานผลไม้กระป๋อง น้ำผลไม้ อาหารแช่แข็ง (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) มีสถานบริการน้ำมันสำหรับเครื่องจักรกลการเกษตรครอบคลุมทุกอำเภอ ศูนย์ซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร ๑๒๐ แห่ง ระบบไฟฟ้าครอบคลุม ๑๐๐% ของหมู่บ้าน ระบบประปาครอบคลุม ๙๕% อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงครอบคลุม ๘๕% ของพื้นที่ (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, ๒๕๖๘) โครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมนี้ช่วยลดต้นทุนการผลิตและการตลาด เพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน และดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

๙) ตลาดรองรับที่หลากหลายและมั่นคง

นครปฐมมีตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่หลากหลายและมั่นคง ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ ตลาดในประเทศมีทั้งตลาดท้องถิ่นที่รองรับผักสดและผลไม้กว่า ๒๐๐ ตันต่อวัน ตลาดกรุงเทพฯ ที่รับซื้อผ่านตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง และห้างสรรพสินค้าชั้นนำ มูลค่ากว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) มีโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดและใกล้เคียงที่รับซื้อวัตถุดิบการเกษตรโดยตรง เช่น โรงงานผลิตอาหารของ CPF เบทาโกร บริษัทเนสท์เล่ ที่มีสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Contract Farming) กับเกษตรกรกว่า ๕,๐๐๐ ราย มูลค่า ๒,๕๐๐ ล้านบาทต่อปี ตลาดส่งออกมีทั้งส้มโอไปจีน ฮองกง สิงคโปร์ กล้วยหอมทองไปจีน ญีปุ่น ข้าวหอมมะลิไปสหรัฐอเมริกา ยุโรป มูลค่าส่งออกรวม ๑,๘๐๐ ล้านบาทต่อปี (กรมศุลกากร, ๒๕๖๗) ตลาดใหม่ที่กำลังเติบโต ได้แก่ ตลาดออนไลน์ที่มีมูลค่า ๓๕๐ ล้านบาทต่อปี ตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เติบโต ๒๕% ต่อปี การมีตลาดที่หลากหลายช่วยกระจายความเสี่ยง สร้างเสถียรภาพด้านรายได้ และเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรพัฒนาคุณภาพผลผลิต

๑๐) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาการเกษตรที่สืบทอด

จังหวัดนครปฐมมีวัฒนธรรมการเกษตรที่สืบทอดมายาวนาน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การทำนาหว่านน้ำตามแบบดั้งเดิมที่ให้ผลผลิตสูงและประหยัดน้ำ การปลูกมะพร้าวแบบสวนผสมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงปลาในนาข้าวที่สร้างรายได้เสริม ๑๕,๐๐๐ บาทต่อไร่ต่อปี (สำนักงานประมงจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๗) มีประเพณีทำบุญกลางบ้าน ลงแขกเกี่ยวข้าว ที่สะท้อนวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตรที่ได้รับการยกย่องระดับประเทศ ๒๕ คน ที่ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรรุ่นใหม่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๗) มีตำรับอาหารพื้นบ้านจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น แกงคั่วมะพร้าวอ่อน ขนมตาลนครปฐม ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิต มีเทศกาลและงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น งานส้มโอและของดีเมืองนครปฐม งานเปิดโลกการเกษตรที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) วัฒนธรรมและภูมิปัญญา

เหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ช่วยรักษาอัตลักษณ์ สร้างความภาคภูมิใจ และเป็นฐานในการพัฒนา การเกษตรที่ยั่งยืนโดยไม่ละทิ้งรากเหง้า

๓.๒ Strategic Opportunity (โอกาสเชิงกลยุทธ์)

๑) ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยและอินทรีย์ที่เติบโตสูง

ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยและอินทรีย์ในประเทศไทยเติบโตเฉลี่ย ๑๕-๒๐% ต่อปี มูลค่าตลาดในปี ๒๕๖๗ สูงถึง ๒๕,๐๐๐ ล้านบาท และคาดว่าจะเพิ่มเป็น ๔๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๐ (สำนักงานมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์, ๒๕๖๘) ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลซึ่งเป็นตลาดหลักของนครปฐม มีความต้องการผักผลไม้ปลอดภัยเพิ่มขึ้น ๒๕% ต่อปี ยินดีจ่ายแพงกว่าสินค้าทั่วไป ๓๐-๕๐% (ศูนย์วิจัย กสิกรไทย, ๒๕๖๗) ห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น เซ็นทรัล ท็อปส์ แม็คโคร โลตัส ขยายพื้นที่จำหน่ายสินค้า ออร์แกนิกเพิ่มขึ้น ๔๐% ร้านค้าเฉพาะทางด้านอาหารสุขภาพเพิ่มขึ้นจาก ๕๐๐ แห่งเป็น ๑,๒๐๐ แห่ง ในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา (สมาคมการค้าปลีกไทย, ๒๕๖๗) นครปฐมมีพื้นที่ผ่านการรับรองเกษตรอินทรีย์แล้ว ๘,๕๐๐ ไร่ GAP ๔๕,๐๐๐ ไร่ และมีศักยภาพขยายได้อีก ๑๐๐,๐๐๐ ไร่ (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๘) การส่งออก สินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เติบโต ๓๐% ต่อปี มูลค่า ๘,๕๐๐ ล้านบาท (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๖๗) นโยบายภาครัฐสนับสนุนการผลิตเกษตรอินทรีย์ ตั้งเป้าเพิ่ม พื้นที่เป็น ๑ ล้านไร่ภายในปี ๒๕๗๐ พร้อมมาตรการจูงใจ เช่น เงินอุดหนุน ๓,๐๐๐ บาทต่อไร่ สินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำ ลดหย่อนภาษี โอกาสนี้สอดคล้องกับทรัพยากรและความพร้อมของนครปฐมที่จะเป็นผู้นำ การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของประเทศ

๒) การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำและเกษตรอัจฉริยะ

การปฏิวัติเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างโอกาสใหม่ในการพัฒนาการเกษตร ตลาด Smart Farming ในไทย คาดว่าจะเติบโตจาก ๕,๐๐๐ ล้านบาทเป็น ๒๐,๐๐๐ ล้านบาทภายในปี ๒๕๗๓ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจ ดิจิทัล, ๒๕๖๘) เทคโนโลยีที่นำมาใช้ ได้แก่ ระบบ IoT สำหรับติดตามความชื้นดิน อุณหภูมิ ที่ช่วยประหยัด น้ำ ๓๐-๔๐% โดรนสำหรับฉีดพ่นปุ๋ยและสารเคมีที่ลดต้นทุน ๒๕% และลดการใช้สารเคมี ๔๐% ระบบ AI วิเคราะห์โรคพืชผ่านภาพถ่ายที่มีความแม่นยำ ๙๕% (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ๒๕๖๗) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับเกษตรกร ๑๕ แอปพลิเคชัน มีผู้ใช้งานกว่า ๕๐,๐๐๐ ราย บริษัทเทคโนโลยีการเกษตรสนใจลงทุนในนครปฐม เช่น บริษัท Ricult ที่ให้บริการวิเคราะห์ดินและแนะนำการใช้ปุ๋ย มีเกษตรกรใช้บริการ ๒,๐๐๐ ราย ลดต้นทุนปุ๋ยได้ ๓๐% (Ricult Thailand, ๒๕๖๘) รัฐบาลตั้งงบประมาณ ๕๐๐ ล้านบาทสนับสนุนเกษตรกรใช้เทคโนโลยี ผ่านโครงการปลูกดิจิทัลเพื่อเกษตรกร การมีสถาบันการศึกษาและความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทำให้นครปฐมมีโอกาสเป็นต้นแบบ Smart Farming Hub ของประเทศ สร้างมูลค่าเพิ่มและลดต้นทุนให้ เกษตรกรได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓) นโยบาย BCG Economy ที่เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรยั่งยืน

รัฐบาลกำหนดให้ BCG (Bio-Circular-Green) Economy เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งเป้าเพิ่มมูลค่า เศรษฐกิจ BCG เป็น ๔.๔ ล้านล้านบาท คิดเป็น ๒๕% ของ GDP ภายในปี ๒๕๗๓ (สำนักงานพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๖๘) งบประมาณสนับสนุน BCG ด้านการเกษตร ๑๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี ครอบคลุมการวิจัยพัฒนา การสร้างนวัตกรรม และการส่งเสริมเกษตรกร โครงการสำคัญ เช่น ธนาкар เมล็ดพันธุ์ชุมชนที่ช่วยรักษาพันธุ์พืชท้องถิ่น ๕๐๐ สายพันธุ์ โครงการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เป็นพลังงานชีวมวลและปุ๋ยอินทรีย์ มูลค่า ๓,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี (กระทรวงพลังงาน, ๒๕๖๗) การพัฒนา บรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้จากวัสดุเกษตร เช่น ชานอ้อย ฟางข้าว ที่มีตลาด ๑,๕๐๐ ล้านบาท การใช้จุลินทรีย์ ในการผลิตทดแทนสารเคมี ลดต้นทุน ๒๐% เพิ่มผลผลิต ๑๕% (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๘) นครปฐม

ได้รับคัดเลือกเป็น BCG Model จังหวัดน่านรอง ได้รับงบประมาณพิเศษ ๒๐๐ ล้านบาทต่อปี โครงการต้นแบบ เช่น โรงไฟฟ้าชีวมวลจากเศษวัสดุเกษตร ๕ MW ศูนย์ผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงจากมูลสัตว์ กำลังการผลิต ๕๐,๐๐๐ ตันต่อปี นโยบาย BCG สร้างโอกาสให้เกษตรกรพัฒนาการเกษตรที่เพิ่มมูลค่า ลดของเสีย สร้างรายได้จากทุกส่วนของผลผลิต และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๔) การขยายตัวของตลาดอาหารฟังก์ชันและผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ตลาดอาหารฟังก์ชันและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพในไทยเติบโต ๑๒-๑๕% ต่อปี มูลค่าตลาด ๑๘๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๖๗ คาดว่าจะเป็น ๒๕๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๐ (สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป, ๒๕๖๘) ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เช่น ข้าวกล้องงอก GABA ที่ช่วยลดความดัน มีตลาด ๒,๕๐๐ ล้านบาท น้ำมะพร้าวออร์แกนิกที่มีตลาด ๑,๒๐๐ ล้านบาท ผักและผลไม้ที่มีสารต้านอนุมูลอิสระสูง (ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, ๒๕๖๗) นครปฐมมีพืชที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นอาหารฟังก์ชัน เช่น ส้มโอที่มีวิตามินซีสูง มะพร้าวน้ำหอมที่มีแร่ธาตุ กล้วยหอมที่มีโพแทสเซียม ข้าวหอมมะลิที่มีสารต้านอนุมูลอิสระ การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น สารสกัดจากส้มโอสำหรับเครื่องสำอาง น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น แป้งกล้วยสำหรับผู้แพ้งูเตน สามารถเพิ่มมูลค่าได้ ๕-๑๐ เท่า (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) มีบริษัทใหญ่ เช่น CP, ดอยคำ, มาลีกรุป สนใจร่วมทุนกับเกษตรกรผลิตวัตถุดิบคุณภาพสูง การมีมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านโภชนาการและแปรรูปอาหาร ทำให้นครปฐมมีโอกาสเป็นศูนย์กลางการผลิตวัตถุดิบสำหรับอาหารฟังก์ชันของประเทศ

๕) ความร่วมมือระหว่างประเทศและการเปิดเสรีทางการค้า

ความตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่ไทยมีกับ ๑๔ ประเทศ/กลุ่มประเทศ เปิดโอกาสส่งออกสินค้าเกษตร โดยได้รับการลด/ยกเว้นภาษี โดยเฉพาะ RCEP ที่ครอบคลุมตลาด ๒,๒๐๐ ล้านคน มูลค่าการค้า ๒๖ ล้านล้านดอลลาร์ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๖๘) สินค้าเกษตรของนครปฐมที่ได้ประโยชน์ เช่น ส้มโอส่งจีนภาษี ๐% จากเดิม ๑๒% กล้วยหอมส่งญี่ปุ่นภาษี ๐% จากเดิม ๑๐% ข้าวหอมมะลิส่งออสเตรเลียภาษี ๐% การเป็นประเทศสมาชิก CPTPP ที่กำลังเจรจา จะเปิดตลาดแคนาดา เม็กซิโก เปรู ชิลี เพิ่มเติม (กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๖๗) ความร่วมมือด้านการเกษตรกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น โครงการพัฒนาเกษตรตามแนวชายแดนกับเมียนมา ลาว กัมพูชา ที่ไทยเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี นครปฐมได้รับเลือกเป็นศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกรอาเซียน มีผู้เข้าอบรม ๕๐๐ คนต่อปี สร้างเครือข่ายธุรกิจ การเป็นสมาชิก Digital Economy Partnership Agreement (DEPA) เปิดโอกาสการค้าดิจิทัลสินค้าเกษตร e-commerce ข้ามพรมแดนที่คาดว่าจะมีมูลค่า ๕๐๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๐ ความร่วมมือเหล่านี้สร้างโอกาสให้นครปฐมเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรคุณภาพสู่ตลาดโลก

๖) การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวิถีชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในไทยเติบโต ๒๐% ต่อปี มีนักท่องเที่ยว ๕ ล้านคน สร้างรายได้ ๓๕,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๖๗ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) นครปฐมมีศักยภาพสูงจากการอยู่ใกล้กรุงเทพฯ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ เช่น สวนส้มโอที่เปิดให้เก็บผลไม้สด ฟาร์มโคนมที่มีกิจกรรมรีดนม ทำไอศกรีม สวนกล้วยไม้ที่มีพันธุ์หายากกว่า ๑,๐๐๐ พันธุ์ ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญาที่มีนักท่องเที่ยว ๑.๕ ล้านคนต่อปี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๗) โปรแกรมท่องเที่ยว Farm Stay ที่พักในฟาร์มเกษตร เรียนรู้วิถีชีวิต มี ๒๕ แห่ง รายได้เฉลี่ย ๕๐๐,๐๐๐ บาทต่อแห่งต่อปี การพัฒนาเส้นทางจักรยานชมสวนเกษตร ๕๐ กิโลเมตร เชื่อมโยง ๑๕ ชุมชน งานเทศกาลส้มโอและของดีนครปฐมที่จัดต่อเนื่อง ๒๐ ปี มีผู้เข้าร่วม ๑๕๐,๐๐๐ คน สร้างรายได้ ๘๐ ล้านบาท (เทศบาลนครนครปฐม, ๒๕๖๘) นักท่องเที่ยวต่างชาติสนใจเรียนรู้เกษตรไทย โดยเฉพาะจีน ญี่ปุ่น ยุโรป จ่ายค่าทัวร์ ๒,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาทต่อคน การพัฒนาแอปพลิเคชัน Nakhon Pathom Agro Tour ที่มีผู้ดาวน์โหลด ๕๐,๐๐๐ ครั้ง

ช่วยเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับเกษตรกรโดยตรง โอกาสนี้ช่วยสร้างรายได้เสริม พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และอนุรักษ์วิถีเกษตรดั้งเดิม

๗) แนวโน้มการบริโภคอาหารพืชผักและโปรตีนทางเลือก

ตลาดอาหารจากพืช (Plant-based food) ในไทยเติบโต ๒๕% ต่อปี มูลค่า ๑๕,๐๐๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๗ คาดว่าจะเป็น ๓๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๐ (สมาคมผู้ผลิตอาหารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) ผู้บริโภค ๓๕% ลดการบริโภคเนื้อสัตว์ หันมาบริโภคโปรตีนจากพืชมากขึ้น ด้วยเหตุผลสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ความต้องการถั่วเหลืองคุณภาพสูงสำหรับผลิตนมถั่วเหลือง เต้าหู้ โปรตีนถั่วเหลือง เพิ่มขึ้น ๓๐% ต่อปี (ศูนย์วิจัยธุรกิจอาหาร, ๒๕๖๗) นครปฐมมีพื้นที่ปลูกถั่วเหลือง ๕,๐๐๐ ไร่ สามารถขยายเป็น ๒๐,๐๐๐ ไร่ โดยปลูกหมุนเวียนกับข้าว เพิ่มรายได้ ๑๕,๐๐๐ บาทต่อไร่ พืชโปรตีนสูงอื่นๆ เช่น ถั่วเขียว ถั่วดำ ถั่วแดง งา ที่มีตลาดรองรับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ Plant-based meat จากเห็ด โปรตีนถั่ว ที่มีมูลค่าสูงกว่าวัตถุดิบ ๑๐-๑๕ เท่า บริษัทผู้ผลิตอาหาร เช่น CPF, Betagro, Thai Union ลงทุนโรงงานผลิต Plant-based food มูลค่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท ต้องการวัตถุดิบคุณภาพ (CPF, ๒๕๖๘) การส่งออก Plant-based food ไปยุโรป สหรัฐฯ เติบโต ๔๐% ต่อปี การมีมหาวิทยาลัยที่วิจัยพัฒนาพันธุ์พืชโปรตีนสูง และอุตสาหกรรมแปรรูปที่พร้อม ทำให้นครปฐมมีโอกาสเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมอาหารแห่งอนาคต

๘) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่

โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่หลายโครงการส่งผลต่อการเกษตรนครปฐม โครงการรถไฟทางคู่ สายใต้ ช่วงนครปฐม-หัวหิน มูลค่า ๑๕,๐๐๐ ล้านบาท แล้วเสร็จปี ๒๕๖๙ ลดเวลาขนส่งสินค้า ๔๐% ลดต้นทุน ๒๕% (การรถไฟแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง บางใหญ่-กาญจนบุรี ผ่านนครปฐม เชื่อมโยงด่านชายแดนเมียนมา เปิดโอกาสส่งออกสินค้าเกษตรไปอินเดีย ตะวันออกกลาง โครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังเฟส ๓ ที่จะรองรับตู้สินค้า ๑๘ ล้าน TEU ต่อปี ลดความแออัดเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออก (การทำเรือแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) การพัฒนาศูนย์กระจายสินค้าเกษตรภาคกลาง ในนครปฐม พื้นที่ ๕๐๐ ไร่ งบประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท มีคลังเก็บสินค้าควบคุมอุณหภูมิ ศูนย์คัดแยกอัตโนมัติ รองรับสินค้า ๕๐๐,๐๐๐ ตันต่อปี (กรมการค้าภายใน, ๒๕๖๘) โครงการ Dry Port นครปฐม เชื่อมโยงท่าเรือแหลมฉบัง ลดต้นทุนขนส่ง ๒๐% ระบบรถไฟสายสีม่วง ส่วนต่อขยายถึงนครปฐม เปิดโอกาสพัฒนาตลาดเกษตรสำหรับผู้โดยสารรถไฟ ๑๐๐,๐๐๐ คนต่อวัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรนครปฐมอย่างก้าวกระโดด

๙) นโยบายสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่และ Startup เกษตร

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ตั้งเป้าเพิ่ม Young Smart Farmer เป็น ๑๐๐,๐๐๐ คนภายในปี ๒๕๗๐ มีงบประมาณสนับสนุน ๒,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๖๘) โครงการสำคัญ เช่น ทุนการศึกษาเกษตรกรรุ่นใหม่ ๑๐,๐๐๐ ทุนต่อปี มูลค่าทุนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท โครงการ "คืนคนสู่เกษตร" ให้ที่ดินเช่า ๑๐ ไร่ ฟรี ๕ ปี พร้อมเงินทุนเริ่มต้น ๒๐๐,๐๐๐ บาท มีผู้สมัคร ๕,๐๐๐ คน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ๒๕๖๗) กองทุน Startup เกษตร ๑,๐๐๐ ล้านบาท สนับสนุนธุรกิจนวัตกรรมเกษตร อนุมัติแล้ว ๑๕๐ โครงการ เช่น แพลตฟอร์มซื้อขายสินค้าเกษตรออนไลน์ ระบบ IoT ฟาร์ม โดรนเกษตร (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, ๒๕๖๘) นครปฐมมี Young Smart Farmer ๘๕๐ คน มี Startup เกษตร ๒๕ ราย ได้รับการสนับสนุน ๑๒๐ ล้านบาท โครงการบ่มเพาะผู้ประกอบการเกษตรร่วมกับ ม.เกษตรศาสตร์ มีผู้เข้าร่วม ๒๐๐ คนต่อปี สร้างธุรกิจใหม่ ๓๐ ราย มูลค่ารวม ๒๕๐ ล้านบาท (ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๗) การมีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจน พร้อมทรัพยากรและสถาบันการศึกษา ทำให้นครปฐมมีโอกาสเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และนวัตกรรมเกษตรของประเทศ

๑๐) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคหลัง COVID-๑๙

การแพร่ระบาด COVID-๑๙ เปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารอย่างถาวร ผู้บริโภค ๗๘% ให้ความสำคัญกับอาหารที่เสริมภูมิคุ้มกัน ๖๕% เลือกซื้อจากแหล่งผลิตโดยตรงเพื่อความปลอดภัย ๘๒% สั่งซื้ออาหารออนไลน์เป็นประจำ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, ๒๕๖๓) การซื้อผักผลไม้สดผ่านออนไลน์เติบโต ๑๕๐% มูลค่า ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท ผู้บริโภคยินดีจ่ายค่าจัดส่งเพื่อความสะดวกและปลอดภัย บริการ Subscription Box ผักผลไม้รายสัปดาห์/รายเดือน มีสมาชิก ๒๐๐,๐๐๐ ราย เติบโต ๘๐% ต่อปี (สมาคมผู้ค้าปลีกไทย, ๒๕๖๘) ความต้องการอาหารพร้อมปรุงจากวัตถุดิบคุณภาพเพิ่มขึ้น ๖๐% Farm-to-Table Restaurant ที่ใช้วัตถุดิบจากฟาร์มโดยตรงเพิ่มจาก ๒๐๐ เป็น ๘๐๐ แห่ง Community Supported Agriculture (CSA) ที่ผู้บริโภคจ่ายล่วงหน้าให้เกษตรกร มีสมาชิก ๕๐,๐๐๐ ราย (เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก, ๒๕๖๓) นครปฐมตอบสนองเทรนด์นี้ได้ดีจากความใกล้ชิดกับผู้บริโภค มีเกษตรกรขายตรงออนไลน์ ๕๐๐ ราย รายได้รวม ๓๕๐ ล้านบาทต่อปี การพัฒนาศูนย์กระจายสินค้าเกษตรออนไลน์และระบบ Last Mile Delivery ทำให้มีโอกาสขยายตลาดใหม่ที่มีมูลค่าสูงและยั่งยืน

๓.๓ Strategic Challenge (ความท้าทายเชิงกลยุทธ์)

๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเฉลี่ยสูงขึ้น ๑.๕ องศาเซลเซียสในช่วง ๑๐ ปี ทำให้ผลผลิตข้าวลดลง ๑๕% ส้มโอออกดอกไม่ตรงฤดูกาล ผลผลิตลด ๒๐% (กรมอุตุนิยมวิทยา, ๒๕๖๓) ปริมาณฝนผันผวน บางปีน้ำท่วม ๓ ครั้ง พื้นที่เสียหาย ๑๕๐,๐๐๐ ไร่ ความเสียหาย ๘๐๐ ล้านบาท บางปีแล้งหนัก ขาดน้ำ ๔ เดือน กระทบพื้นที่ ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) โรคและแมลงศัตรูพืชระบาดรุนแรงขึ้น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลทำลายข้าว ๕๐,๐๐๐ ไร่ โรคใบด่างมันสำปะหลัง ๑๐,๐๐๐ ไร่ ต้นทุนป้องกันกำจัดเพิ่ม ๒๕% คุณภาพดินเสื่อมโทรมจากน้ำท่วมซ้ำ อินทรีย์วัตถุลดลงจาก ๒.๕% เหลือ ๑.๘% ใน ๑๐ ปี (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๓) การคาดการณ์อากาศล่วงหน้าคลาดเคลื่อน ทำให้วางแผนการผลิตยาก เกษตรกร ๖๐% ไม่มีประกันภัยพืชผลเสี่ยงต่อการขาดทุน (สมาคมประกันวินาศภัยไทย, ๒๕๖๘) ต้องลงทุนระบบโรงเรือน ระบบน้ำ เทคโนโลยีปรับตัว ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ เกษตรกรรายย่อยไม่มีทุน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของภาคเกษตรกรรมที่ต้องเร่งแก้ไข

๒) การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรและการสูงวัยของเกษตรกร

โครงสร้างอายุเกษตรกรนครปฐมสะท้อนวิกฤตแรงงานภาคเกษตร อายุเฉลี่ยเกษตรกร ๕๘ ปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๕๕ ปี เกษตรกรอายุเกิน ๖๐ ปี มี ๔๕% อายุต่ำกว่า ๔๐ ปี มีเพียง ๘% (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) แรงงานภาคเกษตรลดลง ๓% ต่อปี จาก ๑๒๐,๐๐๐ คนในปี ๒๕๖๐ เหลือ ๙๕,๐๐๐ คนในปี ๒๕๖๓ คนรุ่นใหม่ ๘๕% ไม่สนใจอาชีพเกษตรกรรม มองว่ารายได้ต่ำ ทำงานหนัก ไม่มีเกียรติ (สำนักงานสถิติจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๓) ค่าแรงขั้นต่ำ ๓๕๓ บาทต่อวัน สูงกว่ารายได้เกษตรกรเฉลี่ย ๒๘๐ บาทต่อวัน ทำให้แรงงานย้ายไปภาคอื่น ต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าว ๒๕,๐๐๐ คน ที่มีปัญหาฝีมือและกฎหมาย (สำนักงานแรงงานจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) การเก็บเกี่ยวล่าช้า ผลผลิตเสียหาย ๑๐-๑๕% เนื่องจากขาดแรงงาน ต้นทุนจ้างเหมาเก็บเกี่ยวสูงขึ้น ๔๐% ใน ๕ ปี เครื่องจักรกลการเกษตรมีไม่เพียงพอรถเกี่ยวข้าว ๓๕๐ คัน ต่อพื้นที่ ๔๕๐,๐๐๐ ไร่ ต้องรอคิว ๑๕-๒๐ วัน (สหกรณ์การเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๓) การสืบทอดภูมิปัญญาเกษตรขาดช่วง ปราชญ์ชาวบ้าน ๖๐% ไม่มีผู้สืบทอด องค์ความรู้ท้องถิ่นสูญหาย การขาดแคลนแรงงานและสูงวัยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาภาคเกษตรที่ต้องเร่งหาทางออกเชิงระบบ

๓) การแข่งขันจากสินค้าเกษตรนำเข้าและประเทศเพื่อนบ้าน

การเปิดเสรีการค้าทำให้สินค้าเกษตรนำเข้าแข่งขันรุนแรง ผักผลไม้จากจีนนำเข้า ๒๕๐,๐๐๐ ตันต่อปี ราคาถูกกว่า ๓๐-๔๐% แย่งส่วนแบ่งตลาด ๒๕% (กรมศุลกากร, ๒๕๖๗) ส้มโอจีนราคา ๑๕ บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่ของไทย ๔๐ บาทต่อกิโลกรัม กลัวยหอมฟิลิปปินส์ คุณภาพใกล้เคียง ราคาถูกกว่า ๒๐% เวียดนามส่งออกข้าวแข่งไทยเป็นอันดับ ๒ ของโลก ด้วยต้นทุนต่ำกว่า ๒๕% (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, ๒๕๖๘) กัมพูชา ลาว พัฒนาการผลิตอย่างก้าวกระโดด จากการลงทุนของจีน ญี่ปุ่น ผลผลิตข้าวต่อไร่ใกล้เคียงไทย แต่ต้นทุนต่ำกว่า ๓๐% มาเลเซียใช้เทคโนโลยีการเกษตรสูง ผลิตผักในโรงเรือนได้ ๑๒ รอบต่อปี ขณะที่ไทยได้ ๘ รอบ (FAO, ๒๕๖๗) การลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตรผิดกฎหมาย มูลค่า ๑๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี ทำลายกลไกราคา เกษตรกรไทยต้นทุนสูงจากค่าแรง ค่าเช่าที่ดิน มาตรฐานแรงงาน สิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดกว่าประเทศเพื่อนบ้าน นโยบายอุดหนุนการเกษตรของไทย ๓% ของ GDP เกษตร ขณะที่จีน ๑๕% อินเดีย ๒๐% ทำให้เสียเปรียบ (ธนาคารโลก, ๒๕๖๗) การแข่งขันที่รุนแรงกดดันรายได้เกษตรกร บั่นทอนความสามารถในการแข่งขัน ต้องปรับกลยุทธ์เร่งด่วน

๔) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำ

ทรัพยากรดินนครปฐมเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมีเกษตรต่อเนื่อง ๔๐ ปี ดินเป็นกรด pH ต่ำกว่า ๕.๕ ในพื้นที่ ๑๒๐,๐๐๐ ไร่ อินทรีย์วัตถุต่ำกว่า ๑% ในพื้นที่ ๑๘๐,๐๐๐ ไร่ ดินอัดแน่น ความสามารถในการอุ้มน้ำลดลง ๓๕% (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๘) การปนเปื้อนสารเคมีตกค้าง พบสารพิษกลุ่มออร์แกนอโฟสเฟต เกินมาตรฐาน ๑๕% ของพื้นที่ โลหะหนักจากปุ๋ยเคมีสะสมในดิน แคดเมียม ตะกั่ว เกินค่ามาตรฐาน ๘% ของพื้นที่ (กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๖๗) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติเสื่อมโทรม แม่น้ำท่าจีนคุณภาพน้ำเกรด ๔ (เสื่อมโทรม) จาก ๓๐ ปีก่อนเกรด ๒ ในเตรทน้ำใต้ดินเกินมาตรฐาน ๒๕% ของบ่อน้ำตรวจสอบ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, ๒๕๖๘) การใช้น้ำเกินศักยภาพ ๑๓๐% ในฤดูแล้ง ระดับน้ำใต้ดินลดลง ๑.๕ เมตร ใน ๑๐ ปี บ่อบาดาล ๓๐% ต้องเจาะลึกเพิ่ม ๒๐-๓๐ เมตร การแย่งน้ำระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม ชุมชน รุนแรงขึ้น (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, ๒๕๖๗) ต้นทุนฟื้นฟูดิน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ ใช้เวลา ๓-๕ ปี การบำบัดน้ำเสีย ๕๐ บาทต่อลูกบาศก์เมตร เกษตรกรไม่มีทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรคุกคามความยั่งยืนของการผลิต ต้องฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนและจริงจัง

๕) ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและความผันผวนของราคาปัจจัยการผลิต

ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ๕-๘% ต่อปี ขณะที่ราคาผลผลิตเพิ่มเพียง ๒-๓% ต่อปี กดดันกำไรเกษตรกร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๘) ราคาปุ๋ยเคมีเพิ่ม ๘๐% ใน ๓ ปี จาก ๖๐๐ เป็น ๑,๐๘๐ บาทต่อกระสอบ เนื่องจากวัตถุดิบนำเข้า ๗๐% ราคาน้ำมันดีเซลผันผวน ๒๘-๓๘ บาทต่อลิตร กระทบต้นทุนขนส่งและเครื่องจักร ๒๕% ของต้นทุนรวม (กรมการค้าภายใน, ๒๕๖๗) ค่าเช่าที่ดินเพิ่มจาก ๑,๕๐๐ เป็น ๒,๕๐๐ บาทต่อไร่ต่อปี ใน ๕ ปี เนื่องจากแรงกดดันจากการขยายตัวของเมือง สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแพงขึ้น ๖๐% หลังห้ามใช้พาราควอต ไกลโฟเสต คลอร์ไพริฟอส ต้องใช้สารทดแทนราคาแพงกว่า ๒-๓ เท่า (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๘) ค่าไฟฟ้าสำหรับระบบสูบน้ำ ห้างเย็น เพิ่ม ๑๕% ค่าแรงงานขั้นต่ำปรับขึ้นทุกปี ล่าสุด ๓๕๓ บาท สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ๔๐-๖๐% อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เกษตรกร ๗% สูงกว่าเวียดนาม (๔%) มาเลเซีย (๕%) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) ต้นทุนรวมการผลิตข้าว ๕,๕๐๐ บาทต่อไร่ ขณะที่ราคาขาย ๗,๐๐๐ บาทต่อไร่ กำไรเหลือ ๑,๕๐๐ บาท ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ ๑๕ วัน ความอยู่รอดของเกษตรกรถูกคุกคามจากต้นทุนที่ปีบขึ้น

๖) ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงนวัตกรรม

เกษตรกรนครปฐม ๗๕% ยังใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) การลงทุนเทคโนโลยีสูง เครื่องจักรอัตโนมัติ ๕๐๐,๐๐๐-๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อเครื่อง ระบบ Smart Farm ๑๐๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ เกษตรกรรายย่อยไม่มีทุน ขาดความรู้และทักษะ เกษตรกร ๖๐% ไม่สามารถใช้สมาร์ทโฟนทำธุรกรรม ๘๐% ไม่เข้าใจระบบ IoT, AI (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๖๗) โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลไม่ครอบคลุม อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเข้าถึงแค่ ๖๕% ของพื้นที่เกษตร สัญญาณโทรศัพท์อ่อนในพื้นที่ห่างไกล ๓๕% ไม่มีผู้ให้บริการซ่อมบำรุงเทคโนโลยีในพื้นที่ ต้องเดินทางไปกรุงเทพฯ (กสทช., ๒๕๖๘) งานวิจัยไม่ตอบโจทย์เกษตรกร จาก ๓๐๐ งานวิจัยต่อปี นำไปใช้จริงแค่ ๑๐% ขาดการถ่ายทอดที่เข้าใจง่าย ราคาเทคโนโลยีนำเข้าแพง ภาษี ๒๐-๓๐% ทำให้ไม่คุ้มค่าลงทุน (กรมศุลกากร, ๒๕๖๗) Startup AgTech ไทยน้อย แค่ ๕๐ ราย ขณะที่สิงคโปร์ ๒๐๐ เวียดนาม ๑๕๐ ขาดระบบนิเวศสนับสนุน การเข้าถึงเทคโนโลยีจำกัดทำให้ผลิตภาพต่ำแข่งขันไม่ได้ในตลาดโลกที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

๗) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคที่รวดเร็วและหลากหลาย

พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและซับซ้อน สร้างความท้าทายในการปรับตัว กระแสสุขภาพนิยมเปลี่ยนเร็ว จาก Low Fat เป็น Keto เป็น Intermittent Fasting ภายใน ๓ ปี ทำให้ความต้องการสินค้าผันผวน (สมาคมกำหนดอาหารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) ผู้บริโภค Gen Z ๔๕% ต้องการข้อมูลครบถ้วน ตั้งแต่แหล่งผลิต Carbon Footprint สวัสดิภาพสัตว์ Fair Trade ซึ่งเกษตรกรไม่พร้อมให้ข้อมูล ความต้องการสินค้า Personalized เพิ่มขึ้น ๓๐๐% ต้องการผักปลอดสารตามโรคประจำตัว ผลไม้ตามค่า GI ที่เหมาะสม ยากต่อการผลิตจำนวนมาก (Euromonitor, ๒๕๖๘) การเปลี่ยนช่องทางซื้ออย่างฉับพลันจาก Offline เป็น Online ๖๐% ช่วง COVID กลับมา Offline ๔๐% หลัง COVID ทำให้วางแผนการตลาดยาก ต้องลงทุนทั้ง ๒ ช่องทาง Social Media Trend มีอายุสั้น ๒-๓ สัปดาห์ สินค้าที่ผลิตตาม Trend มาไม่ทันตลาดเปลี่ยนไปแล้ว (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, ๒๕๖๗) ความภักดีต่อแบรนด์ลดลง ๗๐% ของผู้บริโภคเปลี่ยนแบรนด์ง่ายถ้าพบทางเลือกที่ดีกว่า ต้องพัฒนาตลอดเวลา ความคาดหวังด้านบริการสูงขึ้น ต้องส่งภายใน ๒ ชั่วโมง ตอบคำถามใน ๕ นาที มีระบบ Track & Trace ซึ่งต้องลงทุนสูง (สมาคมผู้ค้าปลีกไทย, ๒๕๖๘) การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการขนาดเล็กปรับตัวไม่ทัน เสี่ยงต่อการตกขบวน

๘) ความซับซ้อนของกฎระเบียบและมาตรฐานที่เพิ่มขึ้น

กฎระเบียบและมาตรฐานด้านการเกษตรมีความซับซ้อนและเข้มงวดมากขึ้น สร้างภาระให้เกษตรกร มาตรฐาน GAP ต้องบันทึกข้อมูล ๕๒ รายการ ตรวจประเมิน ๑๘๔ ข้อ ค่าใช้จ่าย ๑๕,๐๐๐ บาทต่อปี ต่ออายุทุก ๓ ปี แต่ราคาขายเพิ่มแค่ ๕-๑๐% (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๘) มาตรฐานส่งออก EU ใหม่ ห้ามสารเคมี ๒๕๐ ชนิด เพิ่มจาก ๑๕๐ ชนิด ต้องตรวจ MRL ๕๐๐ รายการ ค่าตรวจ ๕๐,๐๐๐ บาทต่อครั้ง กฎหมาย Traceability ต้องบันทึกย้อนกลับ ๕ ปี ใช้ระบบ Digital ที่เกษตรกรไม่คุ้นเคย (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, ๒๕๖๗) พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน บังคับใช้ ๒๕๖๘ ต้องลดสารเคมี ๕๐% ใน ๕ ปี ปรับ ๑๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท จำคุก ๑ ปี กฎหมายแรงงาน ต้องจ่ายค่าแรงขั้นต่ำ ประกันสังคม แรงงานต่างด้าว เพิ่มต้นทุน ๓๐% (กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๘) มาตรฐาน Carbon Neutral ที่ EU จะบังคับใช้ ๒๕๗๐ ต้องลด Carbon ๓๐% คิด Carbon Tax ๑๐% ของมูลค่าสินค้า ใบอนุญาตต่างๆ ๑๕ ประเภท จาก ๘ หน่วยงาน ใช้เวลา ๖-๑๒ เดือน ค่าใช้จ่าย ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท (ศูนย์อำนวยการร่วมควบคุมในการประกอบธุรกิจ, ๒๕๖๗) ความซับซ้อนทำให้เกษตรกรรายย่อย ๗๐% ไม่สามารถทำตามได้ เสียโอกาสตลาดส่งออกและตลาดพรีเมียม

๙) ปัญหาหนี้สินและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกร

หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรนครปฐมอยู่ในระดับวิกฤต หนี้เฉลี่ย ๓๘๐,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้น ๒๕๐% ใน ๑๐ ปี อัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ ๘.๕ เท่า สูงกว่าเกณฑ์ปลอดภัยที่ ๓ เท่า (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) หนี้ดอกเบี้ย ๓๖-๖๐% ต่อปี จากเงินกู้ด่วน ๑๐ บาท ต่อวัน หนี้ NPL ภาคเกษตร ๑๘% สูงสุดในทุกภาคธุรกิจ ธนาคารเข้มงวดการปล่อยกู้ (สมาคมธนาคารไทย, ๒๕๖๗) เกษตรกร ๖๐% ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ที่ดินส่วนใหญ่ไม่มีโฉนด ใช้ สค.๑ ที่ธนาคารไม่รับ การเข้าถึงสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (๔%) ได้แก่ ๒๕% ที่เหลือกู้ยืมดอกเบี้ยหรือสหกรณ์ดอกเบี้ย ๗-๑๒% (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ๒๕๖๘) โครงการพักหนี้ ลดหนี้ ช่วยชั่วคราว แต่ไม่แก้ปัญหาโครงสร้าง เกษตรกรกลับมาเป็นหนี้ใหม่ ๘๐% ภายใน ๒ ปี ขาดความรู้การบริหารการเงิน ๗๐% ไม่มีบัญชีรายรับรายจ่าย ๘๕% ไม่มีการวางแผนการเงิน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, ๒๕๖๗) วงจรหนี้ทำให้ไม่มีทุนพัฒนา ต้องขายผลผลิตราคาถูกเพื่อใช้หนี้ ไม่สามารถรอราคาดี ขาดอำนาจต่อรอง หนี้สินเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการผลิตของเกษตรกร

๑๐) การแข่งขันการใช้ที่ดินและแรงกดดันจากการขยายตัวของเมือง

การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมสร้างแรงกดดันต่อพื้นที่เกษตร พื้นที่เกษตรลดลง ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ ไร่ต่อปี เปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย โรงงาน ถนน จาก ๙๕๐,๐๐๐ ไร่ ในปี ๒๕๖๐ เหลือ ๘๙๗,๕๒๕ ไร่ ในปี ๒๕๖๗ (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๘) ราคาที่ดินเพิ่ม ๓๐๐-๕๐๐% ใน ๑๐ ปี จาก ๕๐,๐๐๐ เป็น ๒๐๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ ในพื้นที่ใกล้ถนนใหญ่ เกษตรกรถูกกลืนขยายที่ดิน ๕๐๐ ครอบครัวย ต่อปี เปลี่ยนอาชีพ (สำนักงานที่ดินจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๗) การเก็งกำไรที่ดิน นายทุนซื้อที่ดินเก็บไว้ ๕๐,๐๐๐ ไร่ ปล่อยรกร้าง รอราคาขึ้น ทำให้ที่ดินเกษตรใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ แรงกดดันเช่าที่ดิน ค่าเช่าแพงขึ้น ๗๐% ใน ๕ ปี สัญญาเช่าสั้น ๑-๓ ปี ไม่กล้าลงทุนระยะยาว (สมาคมเกษตรกรนครปฐม, ๒๕๖๘) ความขัดแย้งการใช้น้ำ โรงงานใช้น้ำบาดาล ๕๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวัน แย่งน้ำเกษตร ระดับน้ำใต้ดินลดมลพิษจากโรงงาน น้ำเสีย ฝุ่น กลิ่น กระทบพื้นที่เกษตรข้างเคียง ๒๐,๐๐๐ ไร่ ผลผลิตลด คุณภาพต่ำ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๕, ๒๕๖๗) ผังเมืองไม่ชัดเจน เปลี่ยนแปลงบ่อย สร้างความไม่แน่นอนในการลงทุนเกษตรระยะยาว การสูญเสียพื้นที่เกษตรคุณภาพดีอย่างต่อเนื่องคุกคามความมั่นคงทางอาหารและวิถีชีวิตเกษตรของจังหวัด

สรุปภาพรวมสิ่งที่แผนพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐมต้องดำเนินการตามความจำเป็นเชิงกลยุทธ์

จากการวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงกลยุทธ์ทั้ง ๓ ด้าน แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๙-๒๕๗๕ ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่ใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบ (ทำเลใกล้กรุงเทพฯ ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ สินค้า GI มีชื่อเสียง สถาบันการศึกษาเข้มแข็ง) ฉกฉวยโอกาส (ตลาดอาหารสุขภาพ เทคโนโลยีเกษตร ๔.๐ นโยบาย BCG Economy FTA) และเอาชนะความท้าทาย (Climate Change แรงงานขาดแคลน การแข่งขันจากต่างประเทศ ทรัพยากรเสื่อมโทรม) โดยมุ่งเน้น (๑) การพัฒนาเกษตรอัจฉริยะและแม่นยำ ลงทุน Smart Farm ๕๐,๐๐๐ ไร่ ใช้ IoT/AI เพิ่มผลผลิต ๓๐% ลดต้นทุน ๒๕% (๒) ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และปลอดภัย ขยายพื้นที่ ๑๐๐,๐๐๐ ไร่ พัฒนาตลาดพรีเมียม มูลค่า ๓,๐๐๐ ล้านบาท (๓) สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยนวัตกรรม พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๑๐๐ รายการ อุตสาหกรรมแปรรูป ๒๐ แห่ง (๔) พัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตร Young Smart Farmer ๒,๐๐๐ คน เสริมสร้างสหกรณ์ (๕) พื้นฟูทรัพยากรและรับมือ Climate Change ระบบน้ำอัจฉริยะ ๑๐๐,๐๐๐ ไร่ ปรับปรุงดิน ๑๕๐,๐๐๐ ไร่ (๖) พัฒนา Hub เกษตร-ท่องเที่ยว-การศึกษา ดึงดูด ๑ ล้านคน รายได้ ๑,๐๐๐ ล้านบาท และ

(๗) สร้างระบบนิเวศนวัตกรรมเกษตร Startup ๑๐๐ ราย กองทุน ๕๐๐ ล้านบาท เพื่อยกระดับการเกษตร นครปฐมสู่ความยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับสากล (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘)

๓.๔ การวิเคราะห์ฉากทัศน์ (Scenario Analysis) มูลค่าเศรษฐกิจทางการเกษตรของจังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๙-๒๕๗๕

ภาพรวมสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้ม

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรของจังหวัดนครปฐมในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ ๒๘,๕๐๐ ล้านบาท คิดเป็น ๑๘.๕% ของ GDP จังหวัด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๘) โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยย้อนหลัง ๕ ปีอยู่ที่ ๓.๒% ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒.๕% โครงสร้างมูลค่าเศรษฐกิจเกษตรประกอบด้วย พืชผล ๖๕% (ข้าว ๓๕%, พืชผัก-ผลไม้ ๒๐%, พืชไร่ ๑๐%), ปศุสัตว์ ๒๕%, ประมง ๕%, และป่าไม้ ๕%

การวิเคราะห์ฉากทัศน์ (Scenario Analysis) สำหรับมูลค่าเศรษฐกิจทางการเกษตรของจังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๙-๒๕๗๕ พิจารณาจากปัจจัยขับเคลื่อนหลัก ๒ มิติ คือ (๑) ระดับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในภาคเกษตร และ (๒) ระดับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและผลกระทบต่อการผลิต ซึ่งนำไปสู่การกำหนดฉากทัศน์ ๔ รูปแบบ ดังนี้

ฉากทัศน์ที่ ๑: "เกษตรอัจฉริยะยั่งยืน" (Smart & Sustainable Agriculture)

เงื่อนไข: การนำเทคโนโลยีมาใช้สูง + การจัดการสภาพภูมิอากาศได้ดี

ภายใต้ฉากทัศน์นี้ เกษตรกรนครปฐมกว่า ๘๐% นำเทคโนโลยี Precision Agriculture, IoT, AI และ Blockchain มาใช้อย่างแพร่หลาย (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๘) ระบบชลประทานอัจฉริยะช่วยลดการใช้น้ำ ๔๐% การใช้โดรนและเซ็นเซอร์ช่วยลดต้นทุนปุ๋ยและสารเคมี ๓๕% ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ๔๕% จากการจัดการแม่นยำ มูลค่าเศรษฐกิจเกษตรเติบโตเฉลี่ย ๘.๕% ต่อปี ถึง ๔๘,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๕ สัดส่วนเกษตรมูลค่าสูงเพิ่มเป็น ๔๐% ของมูลค่าทั้งหมด การส่งออกสินค้าเกษตรเติบโต ๑๒% ต่อปี โดยเฉพาะตลาดพรีเมียมในยุโรปและญี่ปุ่น

ฉากทัศน์ที่ ๒: "เกษตรดั้งเดิมท้าทาย" (Traditional Agriculture Under Pressure)

เงื่อนไข: การนำเทคโนโลยีมาใช้ต่ำ + การจัดการสภาพภูมิอากาศไม่ดี

เกษตรกรยังคงใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม มีเพียง ๒๐% ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๖๘) ภัยแล้งและน้ำท่วมสลับกันทำให้ผลผลิตลดลง ๒๕% พื้นที่เกษตรหายไป ๑๕,๐๐๐ ไร่จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ๔๐% จากราคาปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น มูลค่าเศรษฐกิจเกษตรเติบโตเพียง ๐.๕% ต่อปี หรืออยู่ที่ ๒๘,๕๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๕ เกษตรกรรุ่นใหม่ละทิ้งอาชีพ ๕% ต่อปี นำไปสู่วิกฤตแรงงานภาคเกษตร

ฉากทัศน์ที่ ๓: "เกษตรเทคโนโลยีเสี่ยง" (High-Tech Vulnerable Agriculture)

เงื่อนไข: การนำเทคโนโลยีมาใช้สูง + การจัดการสภาพภูมิอากาศไม่ดี

แม้มีการลงทุนเทคโนโลยีสูง แต่ภัยธรรมชาติรุนแรงทำลายโครงสร้างพื้นฐาน Smart Farm เสียหายปีละ ๕๐๐ ล้านบาท (กรมอุตุนิยมวิทยา, ๒๕๖๘) ต้นทุนประกันภัยเพิ่มขึ้น ๖๐% ROI จากการลงทุนเทคโนโลยีไม่คุ้มค่าในระยะสั้น เกษตรกร ๓๐% ประสบปัญหาหนี้สินจากการลงทุน มูลค่าเศรษฐกิจเกษตรเติบโต ๓.๕% ต่อปี ถึง ๓๕,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๕ แต่มีความผันผวนสูง (+/- ๑๕% ต่อปี) ความเหลื่อมล้ำระหว่างเกษตรกรที่เข้าถึงและไม่เข้าถึงเทคโนโลยีขยายตัว

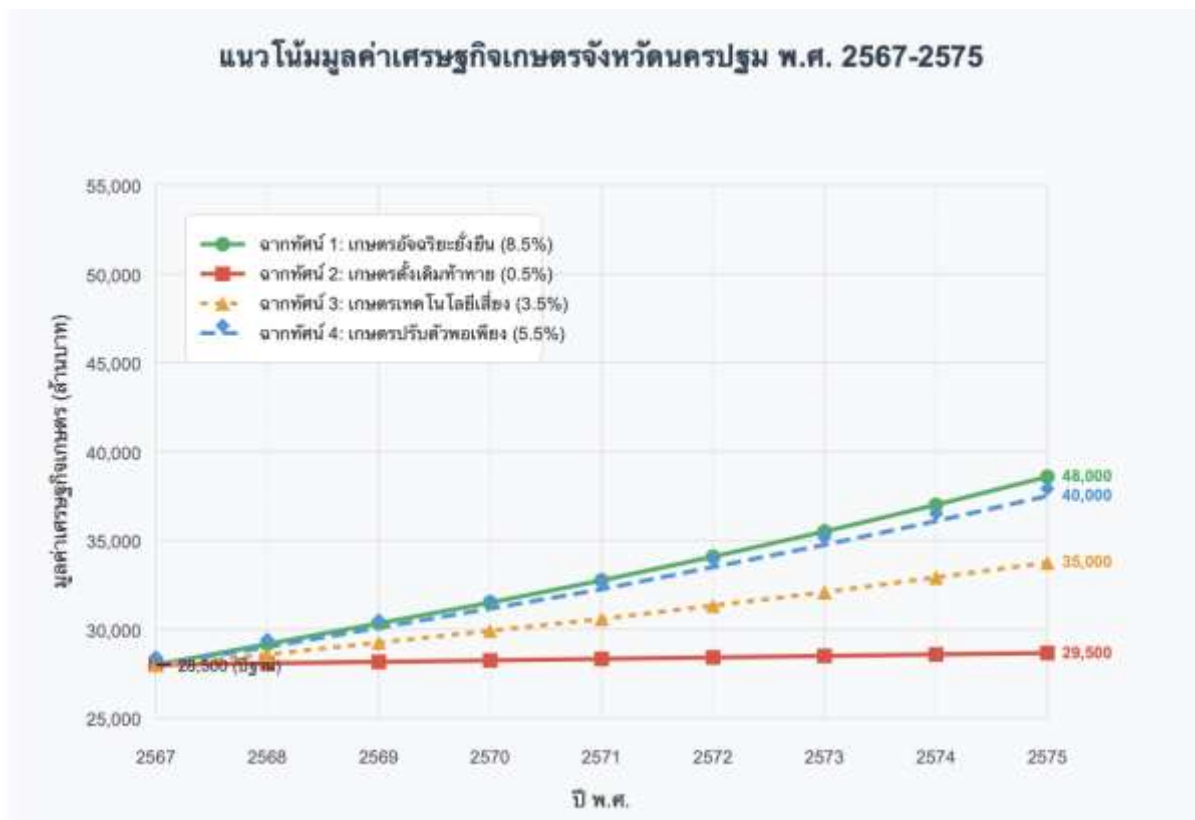
ฉากทัศน์ที่ ๔: "เกษตรปรับตัวพอเพียง" (Adaptive Sufficient Agriculture)

เงื่อนไข: การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ + การจัดการสภาพภูมิอากาศได้ดี

เกษตรกร ๕๐% ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๘) ระบบเกษตรผสมผสานและวนเกษตรขยายตัว ๒๕% ช่วยกระจายความเสี่ยง การทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มเป็น ๓๐% ของพื้นที่ สร้างมูลค่าเพิ่ม ๕๐% ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคเกษตรสร้างรายได้เสริม ๓,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี มูลค่าเศรษฐกิจเกษตรเติบโต ๕.๕% ต่อปี ถึง ๔๐,๐๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๗๕ เกิดความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและแนวโน้ม

รูปที่ ๑๔ แสดงแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจเกษตรจังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๕

จากการวิเคราะห์ พบว่าช่วงของมูลค่าเศรษฐกิจเกษตรในปี ๒๕๗๕ มีความแตกต่างกันถึง ๑๘,๕๐๐ ล้านบาท (ระหว่าง ๒๙,๕๐๐-๔๘,๐๐๐ ล้านบาท) ขึ้นอยู่กับฉากทัศน์ที่เกิดขึ้น โดยปัจจัยสำคัญที่สุดคือระดับการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งสามารถสร้างความแตกต่างของมูลค่าถึง ๔๐% และการจัดการสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อความเสถียรของการผลิตถึง ๒๕%

การวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) แสดงให้เห็นว่า:

- ☐ การเพิ่มการใช้เทคโนโลยี ๑๐% จะเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ ๔-๖%
- ☐ การลดผลกระทบจากสภาพอากาศ ๑๐% จะเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ ๒-๓%
- ☐ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ๑๐% จะเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ ๕-๗%

๓.๕ การวิเคราะห์ SWOT Analysis การเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๖๔-๒๕๖๕

จุดแข็ง (Strengths)

๑) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เชิงยุทธศาสตร์

จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ในภาคกลางตอนล่าง ห่างจากกรุงเทพฯ เพียง ๕๖ กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทั้งถนนสายหลักและรถไฟสายใต้ผ่าน ทำให้การขนส่งผลผลิตการเกษตรไปยังตลาดกรุงเทพฯ และตลาดส่งออกทำได้รวดเร็ว ประหยัดต้นทุนโลจิสติกส์ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๓) พื้นที่จังหวัดมีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าเกษตร (Agricultural Distribution Hub) รองรับการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาด CLMVที่กำลังขยายตัว นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้สนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิและดอนเมือง รวมถึงท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งเป็นประตูการส่งออกที่สำคัญ ทำให้สามารถพัฒนาเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงเพื่อการส่งออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ทรัพยากรดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์

พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำนครชัยศรีที่ไหลผ่านจังหวัด สร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินตะกอนที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก มีพื้นที่ชลประทานกว่า ๗๐% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด (ชลประทานจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๔) ระบบคลองส่งน้ำที่พัฒนามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ยังคงใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทรายแป้งที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง pH อยู่ในช่วง ๖.๕-๗.๕ เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจหลากหลายชนิด โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กกว่า ๒๐๐ แห่งทั่วจังหวัดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในฤดูแล้ง ทำให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี และมีศักยภาพในการพัฒนาระบบการเกษตรแบบประณีต (Precision Agriculture)

๓) ความหลากหลายของผลผลิตการเกษตร

นครปฐมมีการผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลาย ทั้งข้าว พืชผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ และประมง สร้างความมั่นคงทางรายได้ให้เกษตรกร ข้าวหอมมะลิและข้าวหอมปทุมธานีมีพื้นที่ปลูกกว่า ๔๐๐,๐๐๐ ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๔) ส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวาเป็นสินค้า GI ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ มีมูลค่าการส่งออกปีละกว่า ๕๐๐ ล้านบาท พืชผักปลอดภัยและออร์แกนิกมีการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น ๑๕% ต่อปี ตอบสนองความต้องการของตลาดสุขภาพที่กำลังเติบโต การเลี้ยงสุกร ไก่ และไก่ไข่แบบฟาร์มมาตรฐานมีจำนวนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่สร้างรายได้เสริมให้เกษตรกร ความหลากหลายนี้ช่วยกระจายความเสี่ยงและสร้างโอกาสในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าแบบบูรณาการ

๔) องค์กรเกษตรกรและสหกรณ์ที่เข้มแข็ง

จังหวัดนครปฐมมีสหกรณ์การเกษตรที่จดทะเบียน ๔๒ แห่ง สมาชิกรวมกว่า ๘๕,๐๐๐ ราย มีสินทรัพย์รวมกว่า ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ๒๕๖๔) สหกรณ์หลายแห่งได้รับรางวัลสหกรณ์ดีเด่นระดับประเทศ มีการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ กลุ่มเกษตรกรระดับตำบลมีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มต่อรองราคาและจัดหาปัจจัยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิสาหกิจชุมชนกว่า ๓๐๐ แห่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตการเกษตรในพื้นที่ เครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) มีสมาชิกกว่า ๕๐๐ คน เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนเกษตรสมัยใหม่ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งนี้เป็นฐานสำคัญในการพัฒนาระบบเกษตรแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน

๕) โครงสร้างพื้นฐานการเกษตรที่พัฒนาแล้ว

ระบบถนนเชื่อมโยงพื้นที่เกษตรครอบคลุมทุกตำบล มีถนนลาดยางและคอนกรีตเข้าถึงแปลงเกษตรกรกว่า ๙๐% (กรมทางหลวงชนบท, ๒๕๖๓) ตลาดกลางสินค้าเกษตร ๕ แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์

รองรับการซื้อขายผลผลิตได้วันละกว่า ๒,๐๐๐ ตัน ศูนย์รวบรวมและแปรรูปผลผลิตระดับอำเภอมีครบทุกอำเภอ พร้อมห้องเย็นรวมความจุกว่า ๑๐,๐๐๐ ตัน ระบบไฟฟ้าและประปาครอบคลุมพื้นที่เกษตรเกือบทั้งหมด สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงขยายถึงระดับหมู่บ้าน เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานที่สมบูรณ์นี้เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของภาคเกษตร

๖) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะองค์พระปฐมเจดีย์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวปีละกว่า ๓ ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๗) สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างลงตัว สวนผลไม้และฟาร์มเกษตรอินทรีย์กว่า ๕๐ แห่ง พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมเก็บผลไม้ชมสวน และเรียนรู้วิถีเกษตร ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา และตลาดสามพราน เป็นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียง โฮมสเตย์เกษตรกว่า ๓๐ แห่ง สร้างรายได้เสริมให้ชุมชน เทศกาลส้มโอและงานเกษตรประจำปีดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่า ๒๐๐ ล้านบาทต่อปี การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบบูรณาการจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภาคเกษตรได้อย่างยั่งยืน

๗) สถาบันการศึกษาและวิจัยด้านการเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน เป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิจัยด้านการเกษตรที่สำคัญของประเทศ มีนักวิจัยกว่า ๕๐๐ คน ผลิตผลงานวิจัยด้านการเกษตรปีละกว่า ๒๐๐ เรื่อง (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๘) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมมีคณะเทคโนโลยีการเกษตรที่เน้นการพัฒนาเกษตรกรุ่นใหม่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครปฐมผลิตบุคลากรระดับปฏิบัติการที่มีคุณภาพ ศูนย์วิจัยพืชไร่ ศูนย์วิจัยข้าว และสถานทดลองต่างๆ สร้างนวัตกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือระหว่างสถาบันศึกษากับเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีฐานความรู้และนวัตกรรมในพื้นที่เป็นข้อได้เปรียบสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรมแบบฐานความรู้

๘) การสนับสนุนจากภาครัฐที่ต่อเนื่อง

รัฐบาลกำหนดให้นครปฐมเป็นพื้นที่นำร่องหลายโครงการ เช่น เกษตรแปลงใหญ่ Smart Farming และเกษตรอินทรีย์ มีงบประมาณสนับสนุนปีละกว่า ๕๐๐ ล้านบาท (สำนักงานงบประมาณ, ๒๕๖๘) นโยบายส่งเสริมเกษตรแบบแม่นยำและเกษตร ๔.๐ ได้รับการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โครงการประกันรายได้เกษตรกรครอบคลุมพืชเศรษฐกิจหลักทุกชนิด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีสาขาครอบคลุมทุกอำเภอ ให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกร การสนับสนุนที่ครอบคลุมและต่อเนื่องนี้สร้างความมั่นคงให้เกษตรกรในการประกอบอาชีพ

๙) ตลาดใกล้ผู้บริโภคขนาดใหญ่

ความใกล้ชิดกับกรุงเทพฯ ที่มีประชากรกว่า ๑๐ ล้านคน สร้างโอกาสทางการตลาดมหาศาล ความต้องการสินค้าเกษตรสด ปลอดภัย และคุณภาพสูงเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๘) ห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ตชั้นนำหลายแห่งมีข้อตกลงซื้อผลผลิตโดยตรงจากเกษตรกร ตลาดออนไลน์และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซขยายตัวอย่างรวดเร็ว เปิดช่องทางการขายใหม่ให้เกษตรกร ระบบโลจิสติกส์ที่พัฒนาแล้วทำให้สามารถส่งสินค้าถึงผู้บริโภคภายใน ๒๔ ชั่วโมง กลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น สร้างอุปสงค์ต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง การเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่โดยตรงนี้ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญ

๑๐) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร

เกษตรกรนครปฐมส่งสมภูมิปัญญาการทำเกษตรมากกว่า ๒๐๐ ปี มีองค์ความรู้ในการจัดการน้ำ ดิน และพืชพันธุ์ท้องถิ่น ระบบการปลูกพืชหมุนเวียนแบบดั้งเดิมช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๗) การอนุรักษ์พันธุ์พืชท้องถิ่น เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ มะพร้าวน้ำหอม สร้างเอกลักษณ์ทางการเกษตร ประชาชนชาวบ้านกว่า ๑๐๐ คน เป็นแหล่งความรู้สำคัญในการพัฒนาเกษตรยั่งยืน การผสมผสานภูมิปัญญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่สร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนเกษตรยังคงเข้มแข็ง เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ การสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นรากฐานของการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น

จุดอ่อน (Weaknesses)

๑) การกระจายที่ดินและขนาดการถือครองที่เล็ก

เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองเฉลี่ยเพียง ๑๕-๒๐ ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๕ ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๘) การแบ่งมรดกทำให้ที่ดินแตกย่อยมากขึ้นทุกระดับขนาดแปลงที่เล็กเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนเครื่องจักรกลการเกษตรขนาดใหญ่ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูง เกษตรกรร้อยละ ๔๐ เป็นผู้เช่าที่ดิน มีความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพ ค่าเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๑๐% ต่อปี กดดันต้นทุนการผลิต การรวมแปลงเพื่อการจัดการร่วมกันยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายและความไว้วางใจ ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่สมบูรณ์ในบางพื้นที่ เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสินเชื่อ การขาดนโยบายการจัดการที่ดินเชิงบูรณาการทำให้ปัญหานี้ยังคงดำรงอยู่และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตในระยะยาว

๒) แรงงานภาคเกษตรขาดแคลนและสูงอายุ

อายุเฉลี่ยของเกษตรกรในจังหวัดสูงถึง ๕๕ ปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) คนรุ่นใหม่ร้อยละ ๘๐ ไม่สนใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม มองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงและรายได้ต่ำ แรงงานภาคเกษตรลดลงเฉลี่ย ๓% ต่อปี ในขณะที่ความต้องการแรงงานช่วงฤดูกาลเพิ่มขึ้น ต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวที่มีปัญหาด้านทักษะและการสื่อสาร ค่าแรงขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้นเป็น ๓๕๐ บาทต่อวัน ทำให้ต้นทุนแรงงานสูงขึ้น ๒๕% ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะเฉพาะด้าน เช่น การจัดการฟาร์มสมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีการเกษตร เป็นปัญหาเร่งด่วน ระบบการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการแรงงานภาคเกษตรสมัยใหม่ ส่งผลให้ภาคเกษตรขาดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

๓) การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่ทั่วถึง

เกษตรกรเพียง ๓๐% ที่ใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ เช่น ระบบน้ำหยด เซ็นเซอร์วัดความชื้น หรือโดรนสำรวจแปลง (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๘) ต้นทุนการลงทุนเทคโนโลยีสูงเกินกำลังของเกษตรกรรายย่อย การขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเป็นอุปสรรคสำคัญ ผู้ให้บริการด้านเทคโนโลยีการเกษตรยังมีจำกัด และกระจุกตัวในพื้นที่เมือง อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เกษตรห่างไกลบางแห่ง จำกัดการใช้งานเกษตรดิจิทัล การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากสถาบันวิจัยสู่เกษตรกรใช้เวลานานและไม่ต่อเนื่อง นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นบางส่วนไม่สอดคล้องกับความต้องการจริงของเกษตรกร การขาดระบบสนับสนุนหลังการถ่ายทอดเทคโนโลยีทำให้การใช้งานไม่ยั่งยืน

๔) ระบบการตลาดที่เกษตรกรมีอำนาจต่อรองน้อย

เกษตรกรร้อยละ ๖๐ ยังคงขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ได้ราคาต่ำกว่าราคาตลาด ๒๐-๓๐% (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๗) ข้อมูลราคาตลาดไม่โปร่งใสและไม่ทันเวลา ทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายไม่ถูกจังหวะ การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองราคายังไม่เข้มแข็งพอ มีเพียง ๔๐% ของผลผลิตที่ขายผ่านระบบสหกรณ์ ตลาดกลางบางแห่งถูกควบคุมโดยกลุ่มผลประโยชน์ ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร การเข้าถึงตลาด

ส่งออกโดยตรงมีข้อจำกัดด้านมาตรฐานและปริมาณ ระบบ Contract Farming ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากขาดความไว้วางใจระหว่างคู่สัญญา การขาดข้อมูลด้านการตลาดที่ถูกต้องทำให้เกษตรกรผลิตไม่ตรงกับความต้องการของตลาด

๕) การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ

แม้มีระบบชลประทาน แต่ประสิทธิภาพการใช้น้ำต่ำ มีการสูญเสียน้ำในระบบส่งน้ำถึง ๓๐% (ชลประทานจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) การบำรุงรักษาล่องส่งน้ำไม่สม่ำเสมอ ต้นเงินและวัชพืชขึ้นหนาแน่น ระบบการจัดสรรน้ำไม่เป็นธรรม พื้นที่ปลายน้ำมักขาดแคลนในฤดูแล้ง การใช้น้ำแบบท่วมแปลงยังเป็นวิธีหลักสิ้นเปลืองและไม่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรขาดความรู้ในการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้น้ำเกินความจำเป็น ๔๐% โครงสร้างเก็บกักน้ำระดับไร่นามีน้อย ทำให้ไม่สามารถเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง ความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคเกษตรกับภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับภาคอุตสาหกรรมและชุมชนเมือง

๖) มาตรฐานและการรับรองคุณภาพยังไม่ครอบคลุม

ผลผลิตเกษตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP มีเพียง ๒๕% ของพื้นที่การผลิตทั้งหมด (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๘) กระบวนการขอรับรองมาตรฐานยุ่งยาก ใช้เวลานาน และมีค่าใช้จ่ายสูง เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถรับภาระได้ การรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีเพียง ๕% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ต่ำกว่าเป้าหมายมาก ห้องปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพในพื้นที่มีจำกัด ต้องส่งตัวอย่างไปตรวจที่กรุงเทพฯ เสียเวลาและค่าใช้จ่าย ระบบตรวจสอบย้อนกลับยังไม่สมบูรณ์ ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่น การขาดมาตรฐานทำให้สินค้าเกษตรจากนครปฐมแข่งขันในตลาดระดับสูงได้ยาก และได้ราคาต่ำกว่าศักยภาพที่แท้จริง

๗) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อมีข้อจำกัด

เกษตรกร ๔๕% ยังพึ่งพาแหล่งเงินกู้แบบที่มีดอกเบี้ยสูง ๑๕-๓๖% ต่อปี (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) สินเชื่อจากสถาบันการเงินมีเงื่อนไขเข้มงวด ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เกษตรกรหลายรายไม่มี ระยะเวลาการอนุมัติสินเชื่อนาน ไม่ทันต่อความต้องการใช้เงินตามฤดูกาล วงเงินสินเชื่อที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการลงทุนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดอกเบี้ยสินเชื่อเกษตรกรแม้จะต่ำแต่ยังสูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่ไม่แน่นอน ประกันภัยพืชผลยังไม่ครอบคลุมและเบี้ยประกันสูง เกษตรกรขาดความรู้ด้านการบริหารการเงิน ทำให้ใช้เงินทุนไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรสูงเฉลี่ย ๒๐๐,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือน เป็นภาระที่กีดกันการพัฒนา

๘) การจัดการของเสียและมลพิษทางการเกษตร

การเผาตอซังและเศษพืชหลังการเก็บเกี่ยวยังคงเป็นปัญหา สร้างมลพิษทางอากาศ PM๒.๕ ในช่วงฤดูแล้ง (กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๖๘) การใช้สารเคมีเกษตรเกินความจำเป็น เฉลี่ย ๓.๕ กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี สูงกว่ามาตรฐานสากล ของเสียจากฟาร์มปศุสัตว์ โดยเฉพาะฟาร์มสุกร ปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำธรรมชาติ ระบบบำบัดของเสียมีประสิทธิภาพต่ำและไม่ครอบคลุม บรรจุภัณฑ์สารเคมีเกษตรถูกทิ้งไม่ถูกวิธีเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม การขาดความรู้และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมของเกษตรกร การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมไม่เข้มงวด ไม่มีแรงจูงใจให้เกษตรกรจัดการของเสียอย่างถูกต้อง ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์สินค้าเกษตรและสุขภาพของชุมชนในระยะยาว

๙) ระบบข้อมูลและสารสนเทศการเกษตรไม่บูรณาการ

ข้อมูลการเกษตรกระจัดกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้การวางแผนขาดประสิทธิภาพ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, ๒๕๖๘) ระบบทะเบียนเกษตรกรไม่ครบถ้วนและไม่เป็นปัจจุบัน มีความคลาดเคลื่อนถึง ๒๐% ข้อมูลการผลิต ราคา และการตลาดไม่ real-time เกษตรกรไม่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจได้ทันทั่วทั้งที่ ระบบเตือนภัยด้านการเกษตร เช่น โรคระบาด ภัยธรรมชาติ ยังไม่มีประสิทธิภาพ การเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกรมีข้อจำกัด โดยเฉพาะกลุ่มสูงอายุที่ไม่คุ้นเคย

กับเทคโนโลยี ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้าน IT เกษตร ระบบฐานข้อมูลไม่ได้มาตรฐานสากล ยากต่อการเชื่อมโยงกับระบบอื่น การขาดข้อมูลที่ดีทำให้การกำหนดนโยบายไม่ตรงกับปัญหาที่แท้จริง

๑๐) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังล่าช้า

ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปส่วนใหญ่ยังเป็นการแปรรูปขั้นต้น มูลค่าเพิ่มต่ำ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ๒๕๖๓) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่น้อย ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ บรรจุภัณฑ์ไม่ทันสมัย ขาดความสวยงามและไม่สื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่คำนึงถึงความสะดวกในการขนส่งและการเก็บรักษา อายุการเก็บสั้น เทคโนโลยีการยืดอายุผลิตภัณฑ์ยังไม่แพร่หลาย ต้นทุนบรรจุภัณฑ์คุณภาพสูงแพงเกินไปสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย ขาดห้องปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ ทำให้การพัฒนาล่าช้า การขาดทักษะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดสมัยใหม่ ทำให้สินค้าเกษตรนครปฐม ยังไม่สามารถแข่งขันในตลาดระดับบนได้เต็มศักยภาพ

โอกาส (Opportunities)

๑) นโยบาย BCG Economy ของรัฐบาล

รัฐบาลกำหนดให้ BCG (Bio-Circular-Green) Economy เป็นวาระแห่งชาติ มีงบประมาณสนับสนุนกว่า ๕๐,๐๐๐ ล้านบาท ในระยะ ๕ ปี (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๖๘) นครปฐมถูกเลือกเป็น BCG Model Province สร้างโอกาสในการเข้าถึงงบประมาณและโครงการนาร่อง การพัฒนาเกษตรชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเกษตรสีเขียวได้รับการสนับสนุนเต็มที่ มีโครงการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การแปรรูปของเสียเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น ปุ๋ยชีวภาพ อาหารสัตว์ พลังงานชีวมวล ตลาดสินค้า BCG ทั้งในและต่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว คาดว่าจะโตเฉลี่ย ๑๕% ต่อปี การมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องนี้เป็นโอกาสสำคัญในการปรับโครงสร้างภาคเกษตรสู่ความยั่งยืน

๒) ความต้องการอาหารปลอดภัยและออร์แกนิกเพิ่มขึ้น

ตลาดอาหารออร์แกนิกในประเทศไทยเติบโต ๒๐% ต่อปี มูลค่ากว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท (สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์ไทย, ๒๕๖๘) ผู้บริโภคยุคใหม่ยินดีจ่ายแพงขึ้น ๓๐-๕๐% สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กระแส Healthy Living และ Sustainable Consumption แข็งแกร่งขึ้น หลัง COVID-๑๙ ห่วงสรรพสินค้าชั้นนำเพิ่มพื้นที่จำหน่ายสินค้าออร์แกนิกอย่างต่อเนื่อง แพลตฟอร์มออนไลน์เฉพาะสำหรับสินค้าเกษตรปลอดภัยเกิดขึ้นมากมาย อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงผู้บริโภค ตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกไปยังยุโรป ญี่ปุ่น และจีน ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การรับรองมาตรฐานสากลเปิดโอกาสการส่งออก นครปฐมมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยระดับประเทศ

๓) เทคโนโลยี Agriculture ๔.๐ ที่เข้าถึงง่ายขึ้น

ต้นทุนเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ลดลง ๔๐% ในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงได้มากขึ้น (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, ๒๕๖๘) แอปพลิเคชันเกษตรภาษาไทยมีมากกว่า ๕๐ แอปพลิเคชันครอบคลุมทุกด้านของการทำเกษตร IoT sensors ราคาถูกลงและใช้งานง่ายขึ้น ช่วยติดตามสภาพแปลงแบบ real-time ระบบ AI วิเคราะห์โรคพืชผ่านภาพถ่ายมีความแม่นยำสูงขึ้น ช่วยลดการใช้สารเคมี Drone สำหรับการเกษตรมีราคาเริ่มต้นเพียง ๓๐,๐๐๐ บาท เข้าถึงได้ง่าย Blockchain ในการตรวจสอบย้อนกลับสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค ผู้ให้บริการ Agri-tech startup เพิ่มขึ้น นำเสนอโซลูชันที่หลากหลาย รัฐบาลสนับสนุนการอบรมและให้เงินอุดหนุนการใช้เทคโนโลยี สร้างโอกาสในการยกระดับประสิทธิภาพการผลิต

๔) ตลาดส่งออกในภูมิภาค AEC และ RCEP

การเปิดเสรีการค้าใน AEC และ RCEP สร้างตลาดขนาดใหญ่กว่า ๒.๒ พันล้านคน (กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๖๘) ภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรลดลงหรือเป็นศูนย์ในหลายประเทศ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ความต้องการอาหารไทยในจีน อินเดีย และอาเซียนเติบโตต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลไม้เมืองร้อนและข้าวคุณภาพสูง ระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาคพัฒนาขึ้น ลดเวลาและต้นทุนการขนส่ง E-commerce ข้ามพรมแดนเติบโตแข็งแกร่ง เปิดช่องทางใหม่ให้เกษตรกรขายตรงถึงผู้บริโภค FTA ใหม่ ๆ ที่กำลังเจรจาจะเปิดตลาดเพิ่มเติม มาตรฐานสินค้าเกษตรมีการ harmonization มากขึ้น ลดอุปสรรคทางการค้า การเป็นสมาชิก RCEP ช่วยให้ไทยเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกไปยังประเทศสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕) การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคกลาง (Central Economic Corridor)

นครปฐมอยู่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจภาคกลางที่เชื่อมโยง EEC กับภาคตะวันตก มีแผนลงทุนโครงสร้างพื้นฐานกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๘) รถไฟความเร็วสูงเชื่อมสามสนามบินผ่านนครปฐม เพิ่มศักยภาพการขนส่งสินค้า โครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) รวมถึง Smart Agriculture นิคมอุตสาหกรรมอาหารแห่งใหม่วางแผนจัดตั้งในพื้นที่สร้างความต้องการวัตถุดิบเกษตร ศูนย์กระจายสินค้าระดับภูมิภาคจะตั้งในนครปฐม เพิ่มมูลค่าการค้าสินค้าเกษตร การพัฒนาระบบราง Dual Track จะลดต้นทุนขนส่งลง ๓๐% แผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตะวันตกสร้างโอกาสการส่งออกไปเมียนมาร์ โครงการเหล่านี้จะยกระดับนครปฐมเป็นศูนย์กลางเกษตรอุตสาหกรรมของภาคกลาง

๖) กระแสการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์เพิ่มขึ้น ๓๕% ต่อปี โดยเฉพาะกิจกรรมเกษตร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) Agritourism สร้างรายได้เสริมให้เกษตรกรเฉลี่ย ๕๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ต่อปี Farm Stay และ Harvest Festival ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่ม Social Media ช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักท่องเที่ยวจีนและอินเดียสนใจวัฒนธรรมการเกษตรไทยเป็นพิเศษ รัฐบาลสนับสนุนการพัฒนา Gastronomy Tourism ที่เชื่อมโยงอาหารกับแหล่งผลิต โครงการ One Tambon One Agritourism Destination สร้างโอกาสให้ทุกพื้นที่ การพัฒนานี้จะช่วยสร้างรายได้และการจ้างงานในชนบท

๗) ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการเกษตร

ความร่วมมือไทย-จีนด้านการเกษตรขยายตัว มีโครงการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีและการลงทุนร่วมกว่า ๒๐ โครงการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๖๘) ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีเกษตรผ่าน JICA อิสราเอลถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำและเกษตรในพื้นที่แห้งแล้ง เนเธอร์แลนด์ร่วมมือพัฒนาเกษตรในโรงเรือน ออสเตรเลียสนับสนุนการพัฒนาปศุสัตว์คุณภาพสูง โครงการ South-South Cooperation ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้กับประเทศกำลังพัฒนา ทุนวิจัยระหว่างประเทศด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น ๕๐% การเป็นเจ้าภาพประชุมเกษตรนานาชาติสร้างโอกาสเครือข่ายความร่วมมือเหล่านี้นำมาซึ่งเทคโนโลยี องค์ความรู้ และโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ

๘) นโยบายส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่

รัฐบาลตั้งเป้าสร้าง Young Smart Farmer ๑๐๐,๐๐๐ คนภายในปี ๒๕๗๐ มีมาตรการจูงใจหลากหลาย (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๖๘) สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ๐% สำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่วงเงินสูงสุด ๓ ล้านบาท ที่ดินราชพัสดุสำหรับทำเกษตรให้เช่าระยะยาวในราคาพิเศษ ทุนการศึกษาด้านเกษตรเพิ่มขึ้น ๒๐๐% โครงการ Mentor-Mentee จับคู่เกษตรกรมืออาชีพกับผู้เริ่มต้น การยกเว้นภาษี ๕ ปี สำหรับ

Startup เกษตร กองทุนร่วมลงทุนภาครัฐ-เอกชนสนับสนุน Agri-tech Innovation Platform ดิจิทัลรวบรวมความรู้และเชื่อมโยงเกษตรกรรุ่นใหม่ การสร้างภาพลักษณ์เกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น "ฮีโร่" ของสังคม นโยบายเหล่านี้จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและยกระดับภาคเกษตร

๙) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคหลัง COVID-19

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับแหล่งที่มาของอาหารมากขึ้น ๖๐% ต้องการซื้อจากเกษตรกรโดยตรง (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๖๘) การซื้อขายออนไลน์และ Delivery เติบโต ๑๕๐% สร้างช่องทางใหม่ให้เกษตรกร Community Supported Agriculture (CSA) ได้รับความนิยม ผู้บริโภคจ่ายล่วงหน้าเพื่อสนับสนุนเกษตรกร ความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ Functional Food และ Superfood เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง การบริโภคอาหารพื้นถิ่น (Locavore) กลายเป็นเทรนด์ ลดระยะทางขนส่งและสนับสนุนเกษตรกรท้องถิ่น ผู้บริโภคยินดีจ่าย Premium ๔๐% สำหรับ Story Behind Product ระบบ Subscription Box สำหรับผลผลิตเกษตรเติบโตแข็งแกร่ง การเปลี่ยนแปลงนี้เปิดโอกาสให้เกษตรกรสร้างมูลค่าเพิ่มและเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง

๑๐) การพัฒนาระบบ Carbon Credit และ Green Finance

ตลาด Carbon Credit สำหรับภาคเกษตรเริ่มพัฒนาในประเทศไทย คาดว่าจะมีมูลค่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๗๐ (องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก, ๒๕๖๘) เกษตรกรที่ปลูกป่า ทำเกษตรอินทรีย์ หรือใช้พลังงานทดแทน สามารถขาย Carbon Credit ได้ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งเปิดสินเชื่อ Green Loan ดอกเบี้ยพิเศษสำหรับเกษตรยั่งยืน ลดลง ๑-๒% จากอัตราปกติ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๘) กองทุน ESG ระดับโลกสนใจลงทุนในโครงการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มูลค่ากว่า ๕๐,๐๐๐ ล้านบาท โครงการ Forest Carbon ให้ผลตอบแทน ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับการปลูกป่าในพื้นที่เกษตร ปะกันภัยสีเขียวคุ้มครองความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เบี้ยประกันถูกลง ๓๐% Blockchain Carbon Trading Platform ทำให้การซื้อขายโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ รัฐบาลวางเป้า Net Zero Emission ภาคเกษตรภายในปี ๒๕๘๐ สร้างแรงจูงใจระยะยาว การพัฒนาระบบนี้จะสร้างรายได้เสริมและส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืน ช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนใหม่ที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

อุปสรรค (Threats)

๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงขึ้น

อุณหภูมิเฉลี่ยของจังหวัดเพิ่มขึ้น ๑.๕ องศาเซลเซียสในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูก (กรมอุตุนิยมวิทยา, ๒๕๖๘) ฝนทิ้งช่วงยาวนานขึ้นเฉลี่ย ๒๐-๓๐ วัน ทำให้ผลผลิตลดลง ๑๕-๒๕% น้ำท่วมฉับพลันรุนแรงขึ้น สร้างความเสียหายปีละกว่า ๕๐๐ ล้านบาท ลูกเห็บขนาดใหญ่ทำลายพืชผลบ่อยขึ้น จากเดิม ๒-๓ ปีครั้งเป็นทุกปี คลื่นความร้อนในฤดูร้อนทำให้ผลไม้งามและคุณภาพลดลง การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชรุนแรงขึ้นจากอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้น พายุฤดูร้อนทวีความรุนแรง ทำลายโรงเรือนและโครงสร้างการเกษตร ต้นทุนการประกันภัยพืชผลเพิ่มขึ้น ๕๐% แต่ความคุ้มครองลดลง การคาดการณ์สภาพอากาศยากขึ้น ทำให้การวางแผนการผลิตมีความเสี่ยงสูง ผลกระทบนี้บังคับให้เกษตรกรต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน

๒) การแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่เพิ่มขึ้น

เวียดนามส่งออกข้าวแช่แข็งหน้าไทย ด้วยราคาที่ถูกลงกว่า ๑๐-๑๕% และคุณภาพใกล้เคียงกัน (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, ๒๕๖๘) กัมพูชาและลาวพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง แข่งขันในตลาดพรีเมียม จีนลดการนำเข้าผลไม้จากไทย หันไปซื้อจากเวียดนามและฟิลิปปินส์มากขึ้น มาเลเซียพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพืชเมืองร้อนแข่งขันกับไทย อินเดียส่งออกข้าวราคาถูกเข้าตลาดแอฟริกาที่เคยเป็นตลาดของไทย

ต้นทุนแรงงานในประเทศเพื่อนบ้านต่ำกว่าไทย ๓๐-๕๐% สร้างความได้เปรียบด้านราคา การลงทุนจากจีน ในภาคเกษตรประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น นำเทคโนโลยีและเงินทุนเข้าไป FTA ของประเทศคู่แข่งกับตลาดใหม่ๆ มากกว่าไทย การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นนี้กดดันราคาและส่วนแบ่งตลาดของสินค้าเกษตรไทย

๓) ความผันผวนของราคาพลังงานและปัจจัยการผลิต

ราคาน้ำมันดีเซลผันผวนระหว่าง ๒๕-๓๕ บาทต่อลิตร กระทบต้นทุนการขนส่งและเครื่องจักรกล (กระทรวงพลังงาน, ๒๕๖๘) ราคาปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น ๘๐% ในช่วง ๒ ปี จากวิกฤตซัพพลายเชนโลก ค่าไฟฟ้าสำหรับห้องเย็นและระบบชลประทานเพิ่มขึ้น ๓๕% ราคาพันธุ์พืชนำเข้าแพงขึ้น ๕๐% จากค่าเงินบาทอ่อน วัสดุการเกษตร เช่น พลาสติกคลุมแปลง ตาข่าย แพงขึ้น ๔๐% อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น กระทบต้นทุนทางการเงิน ค่าขนส่งทางเรือระหว่างประเทศผันผวนรุนแรง กระทบการส่งออก ต้นทุนแรงงานเพิ่มขึ้น ต่อเนื่องจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ ความผันผวนนี้ทำให้การคำนวณต้นทุนและกำไรยากขึ้น สร้างความไม่แน่นอนในการประกอบอาชีพเกษตรกร

๔) การเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้าระหว่างประเทศ

สงครามการค้าระหว่างประเทศมหาอำนาจกระทบการส่งออกสินค้าเกษตรไทย มาตรการกีดกันทางการค้าเพิ่มขึ้น ๒๕% (กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๖๘) กฎระเบียบด้านสุขอนามัยพืช (SPS) ของประเทศนำเข้าเข้มงวดขึ้น เป็นอุปสรรคการส่งออก มาตรการ Carbon Border Adjustment ของ EU กระทบสินค้าที่มี Carbon Footprint สูง ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์รบกวนเส้นทางการค้าและทำให้ค่าขนส่งแพงขึ้น การเมืองภายในประเทศคู่ค้าไม่แน่นอน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายกะทันหัน ข้อกำหนด Traceability และ Sustainability ซับซ้อนขึ้น เพิ่มภาระให้ผู้ส่งออก การแข่งขันแย่งตลาดระหว่างประเทศผู้ผลิตรุนแรงขึ้น นำไปสู่การหุ้มตลาด ความไม่แน่นอนของ FTA ใหม่ๆ ทำให้การวางแผนระยะยาวยากขึ้น นโยบาย Food Security ของหลายประเทศลดการพึ่งพาการนำเข้า

๕) การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชสายพันธุ์ใหม่

โรค Fall Armyworm ระบาดทำลายข้าวโพดกว่า ๕๐,๐๐๐ ไร่ ในปี ๒๕๖๗ สร้างความเสียหาย ๒๐๐ ล้านบาท (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๘) โรคใบด่างมันสำปะหลังสายพันธุ์ใหม่ลดผลผลิต ๓๐-๔๐% แมลงศัตรูพืชดื้อยาเพิ่มขึ้น ต้องใช้สารเคมีมากขึ้น ๕๐% โรค African Swine Fever คุกคามอุตสาหกรรมสุกรมูลค่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ไวรัสพืชกล้วยพันธุ์เร็วขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ศัตรูพืชจากประเทศเพื่อนบ้านแพร่เข้ามาง่ายขึ้นจากการค้าเสรี ต้นทุนการป้องกันกำจัดเพิ่มขึ้น ๖๐% แต่ประสิทธิภาพลดลง การขาดผู้เชี่ยวชาญด้านโรคพืชใหม่ๆ ทำให้การควบคุมล่าช้า ระบบเตือนภัยและการเฝ้าระวังยังไม่ทันต่อการระบาด ผลกระทบนี้คุกคามความมั่นคงทางอาหารและรายได้เกษตรกร

๖) การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมบุกรุกพื้นที่เกษตร

พื้นที่เกษตรลดลงเฉลี่ย ๕,๐๐๐ ไร่ต่อปี จากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและนิคมอุตสาหกรรม (กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๘) ราคาที่ดินเพิ่มขึ้น ๑๕-๒๐% ต่อปี ทำให้เกษตรกรถูกกดดันให้ขายที่ดิน มลพิษจากโรงงานกระทบคุณภาพน้ำและอากาศในพื้นที่เกษตรข้างเคียง การแย่งใช้น้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับเกษตรรุนแรงขึ้น โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ตัดผ่านพื้นที่เกษตร ทำลายระบบนิเวศ ผังเมืองไม่มีการกำหนดเขตเกษตรกรรมที่ชัดเจน ทำให้การบุกรุกง่าย เกษตรกรรุ่นใหม่หันไปทำงานในโรงงานที่หารายได้แน่นอนกว่า นายทุนต่างชาติเข้ามาเช่าที่ดินระยะยาวเพื่อเก็งกำไร ลดพื้นที่ทำกิน การสูญเสียพื้นที่เกษตรอย่างต่อเนื่องคุกคามความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว

๗) ปัญหาคุณภาพและปริมาณน้ำที่ลดลง

ปริมาณน้ำในแม่น้ำท่าจีนลดลง ๓๐% ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา จากการพัฒนาเขื่อนต้นน้ำ (กรมชลประทาน, ๒๕๖๘) น้ำใต้ดินลดระดับลงเฉลี่ย ๒ เมตรต่อปี จากการสูบน้ำใช้เกินกำลัง คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากมลพิษทางการเกษตรและอุตสาหกรรม การแย่งน้ำระหว่างจังหวัดต้นน้ำและปลายน้ำรุนแรงขึ้น น้ำเค็มรุกเข้ามามีในพื้นที่ลุ่มต่ำช่วงฤดูแล้ง ระบบนิเวศแหล่งน้ำเสื่อมโทรม ลดความสามารถในการกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำให้ใช้ในการเกษตรเพิ่มขึ้น ๔๐% แหล่งน้ำขนาดเล็กต้นเขินจากตะกอนดิน ความจุลดลง ๕๐% กฎหมายการจัดการน้ำไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน วิกฤตน้ำที่รุนแรงขึ้นเป็นภัยคุกคามหลักต่อความยั่งยืนของภาคเกษตร

๘) การพึ่งพาเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ

พันธุ์พืชเศรษฐกิจกว่า ๗๐% นำเข้าจากต่างประเทศ มีความเสี่ยงด้านความมั่นคง (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๖๗) เครื่องจักรกลการเกษตรนำเข้า ๙๐% อะไหล่หายากและแพงเมื่อค่าเงินบาทอ่อน สารเคมีเกษตรผลิตในประเทศได้เพียง ๓๐% ต้องพึ่งพาการนำเข้า เทคโนโลยี Precision Agriculture ส่วนใหญ่มาจากยุโรปและอเมริกา ราคาแพงและบริการหลังการขายจำกัด Software การเกษตรต้องจ่ายค่า License รายปี เป็นภาระต่อเกษตรกร องค์ความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพสูงยังจำกัด ต้องพึ่งพาบริษัทข้ามชาติ สิทธิบัตรเทคโนโลยีการเกษตรถูกผูกขาดโดยต่างชาติ จำกัดการพัฒนา การขาดการวิจัยพัฒนาในประเทศ ทำให้ต้องพึ่งพาทภายนอกต่อไป เพิ่มต้นทุนและความเสี่ยง

๙) กฎระเบียบและข้อกำหนดที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา

กฎหมายที่ดินล้าสมัย ไม่เอื้อต่อการรวมแปลงและการลงทุนระยะยาว (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ๒๕๖๘) ขั้นตอนการขออนุญาตก่อสร้างโรงเรือนเกษตรยุ่งยาก ใช้เวลา ๖-๑๒ เดือน กฎหมายแรงงานไม่ยืดหยุ่นสำหรับการจ้างงานตามฤดูกาล ระเบียบการนำเข้าเครื่องจักรการเกษตรซับซ้อน มีภาษีสูง ๒๐-๓๐% การขอใบอนุญาตประกอบกิจการแปรรูปมีขั้นตอนมาก ต้องติดต่อหลายหน่วยงาน กฎหมายสิ่งแวดล้อมเข้มงวดแต่ขาดมาตรการสนับสนุนให้ปฏิบัติได้จริง ระเบียบการส่งออกเปลี่ยนแปลงบ่อย สร้างความสับสนให้ผู้ประกอบการ การขอรับรองมาตรฐานต้องผ่านหลายหน่วยงาน ไม่มี One Stop Service กฎระเบียบที่ไม่เอื้อเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาและการแข่งขัน

๑๐) ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในภาคเกษตร

เกษตรกร ๖๐% ไม่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำกัดการเข้าถึงข้อมูลและตลาดออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, ๒๕๖๘) สัญญาณอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ชนบทยังไม่เสถียร ความเร็วต่ำ ราคาสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตยังสูงเกินไปสำหรับเกษตรกรรายได้น้อย แอปพลิเคชันเกษตรส่วนใหญ่ออกแบบไม่เหมาะกับผู้สูงอายุ ภาษาเทคนิคเข้าใจยาก การฝึกอบรมดิจิทัลไม่ต่อเนื่องและไม่ตรงกับความต้องการจริง เกษตรกรรุ่นเก่ากลัวเทคโนโลยี ไม่กล้าลองใช้ ขาดตัวอย่างความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ ค่าบริการอินเทอร์เน็ตและค่าอุปกรณ์เป็นภาระ ROI ไม่ชัดเจน Digital Platform ของภาครัฐใช้งานยาก ไม่ตอบโจทย์เกษตรกร ความเหลื่อมล้ำนี้ทำให้เกษตรกรไทยเสียเปรียบในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

ตารางที่ ๕๘ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดนครปฐม

จุดแข็ง : <i>Strengths – S</i>	จุดอ่อน : <i>Weaknesses – W</i>
๑. มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เชิงยุทธศาสตร์ใกล้กรุงเทพฯ มีเส้นทางคมนาคมสะดวก และเข้าถึงตลาดส่งออกได้ง่าย ๒. ทรัพยากรดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์สูง มีระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่เกษตรทั้งจังหวัด ๓. มีความหลากหลายของการผลิตสินค้าเกษตรทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง ช่วยสร้างความมั่นคงทางรายได้ ๔. องค์กรเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่มีความเข้มแข็ง ๕. โครงสร้างพื้นฐานการเกษตร เช่น ตลาดกลาง ศูนย์รวบรวมผลผลิต และระบบไฟฟ้าประปาได้รับการพัฒนาแล้ว ๖. มีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัด ๗. เป็นศูนย์กลางสถาบันการศึกษาและวิจัยด้านการเกษตรชั้นนำ ๘. ได้รับการสนับสนุนนโยบายและงบประมาณจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องในฐานะพื้นที่นำร่องหลายโครงการ ๙. มีตลาดรองรับผลผลิตขนาดใหญ่และมั่นคง โดยอยู่ใกล้ฐานผู้บริโภคโดยตรง ๑๐. มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่สืบทอดกันมายาวนานกว่า ๒๐๐ ปี	๑. การถือครองที่ดินของเกษตรกรมีขนาดเล็ก เฉลี่ยเพียง ๑๕-๒๐ ไร่ และปัญหาการเช่าที่ดินที่มีต้นทุนสูงขึ้น ๒. เผชิญปัญหาแรงงานภาคเกษตรขาดแคลนและโครงสร้างอายุเกษตรกรเข้าสู่สังคมสูงวัย ๓. การเข้าถึงเทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ และอินเทอร์เน็ต เพื่อการเกษตรยังไม่ทั่วถึง ๔. ระบบการตลาดยังพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา ๕. ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำระดับแปลงยังต่ำ และมีความขัดแย้งในการใช้น้ำกับภาคส่วนอื่น ๖. การรับรองมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตร (เช่น GAP, เกษตรอินทรีย์) ยังมีสัดส่วนน้อยและเข้าถึงยาก ๗. การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบมีข้อจำกัดนำไปสู่ปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับสูง ๘. ปัญหาการจัดการของเสีย มลพิษทางการเกษตรและการใช้สารเคมีเกินความจำเป็น ๙. ระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรขาดการบูรณาการไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้วางแผนได้ยาก ๑๐. นวัตกรรมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูป และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มยังล่าช้า

โอกาส : Opportunities – O	อุปสรรค : Threats – T
๑. นโยบาย BCG Economy ของรัฐบาลที่เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรชีวภาพและเศรษฐกิจหมุนเวียน ๒. แนวโน้มตลาดและความต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัย อาหารฟังก์ชัน และผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกที่เติบโตสูงขึ้น ๓. เทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำ (Agriculture ๔.๐) มีราคาลดลงและเข้าถึงเกษตรกรรายย่อยได้ง่ายขึ้น ๔. โอกาสในการขยายตลาดส่งออกจากความตกลงการค้าเสรีภูมิภาค AEC และ RCEP ๕. การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคกลาง (Central Economic Corridor) และโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมขนาดใหญ่ ๖. กระแสความนิยมของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เกษตรวิถีชุมชน และ Gastronomy Tourism ๗. โอกาสจากการขยายตัวของความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเทคโนโลยีและการลงทุนภาคการเกษตร ๘. นโยบายส่งเสริมและมาตรการจูงใจในการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) และ Startup เกษตร ๙. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคหลัง COVID-๑๙ ที่ต้องการสั่งซื้ออาหารปลอดภัยผ่านระบบออนไลน์โดยตรง ๑๐. การเติบโตของตลาด Carbon Credit และการสนับสนุนเงินทุนจากสินเชื่อดีสีเขียว (Green Finance)	๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ภัยแล้ง และน้ำท่วมฉับพลันที่ทวีความรุนแรงขึ้น ๒. การแข่งขันด้านราคาสินค้าเกษตรและต้นทุนแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน (เช่น เวียดนาม จีน) ๓. ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากความผันผวนของราคาพลังงาน ปุ๋ย และปัจจัยการผลิต ๔. ความเสี่ยงจากสงครามการค้า มาตรการกีดกันทางการค้า (SPS) และข้อกำหนดสินค้าระหว่างประเทศที่เข้มงวด ๕. การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชสายพันธุ์ใหม่ที่ต้านทานสารเคมี ซึ่งสร้างความเสียหายต่อผลผลิต ๖. การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมคุณภาพดีจากการขยายตัวของเมือง ที่อยู่อาศัย และนิคมอุตสาหกรรม ๗. ปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมและการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม ๘. การผลิตยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยี เมล็ดพันธุ์ และเครื่องจักรกลการเกษตรจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ๙. กฎระเบียบ ข้อกำหนดทางกฎหมายที่ซับซ้อนและมาตรฐานสินค้าที่ไม่เอื้อต่อการปรับตัวของเกษตรกรรายย่อย ๑๐. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในพื้นที่ชนบท ทำให้เกษตรกรปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ได้ยาก

๓.๖ การจัดทำ TOWS Matrix เพื่อกำหนดประเด็นการพัฒนา
ตารางที่ ๕๙ TOWS Matrix

	จุดแข็ง : S ๒. ดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ ๓. ความหลากหลายของผลผลิตการเกษตร ๔. องค์กรเกษตรกรเข้มแข็ง ๗. สถาบันการศึกษาและวิจัยด้านการเกษตร ๑๐. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร	จุดอ่อน : W ๔. เกษตรกรมีอำนาจต่อรองน้อย ๕. การบริหารจัดการน้ำระดับแปลงมีประสิทธิภาพต่ำ ๖. การรับรองมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตร มีสัดส่วนน้อย ๘. การจัดการของเสียและมลพิษทางการเกษตร ๑๐. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังล่าช้า
โอกาส : O ๑. นโยบาย BCG Economy ๒. ความต้องการอาหารปลอดภัย ๓. เทคโนโลยีเข้าถึงง่ายขึ้น ๔. การขยายตลาดส่งออกจากความต้องการการค้าเสรีภูมิภาค ๘. นโยบายส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ ๙. พฤติกรรมผู้บริโภคสั่งซื้อออนไลน์ ๑๐. การพัฒนาระบบ Carbon Credit และ Green Finance	SO S๒,๑๐ O๑,๑๐ - ยกกระดับการเกษตรตามแนวทาง BCG สู่เกษตรคาร์บอนต่ำ S๓ O๒,๙ - ยกกระดับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์สู่สินค้าเกษตรมูลค่าสูงและตลาดพรีเมียม S๔,๗ O๓,๘ - พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และองค์กรเกษตรกรสู่เกษตรอัจฉริยะ S๗ O๓ - ใช้วิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแปรรูป	WO W๔,๑๐ O๔,๙ - พัฒนาตลาดดิจิทัลและเทคโนโลยีการตลาด W๖,๑๐ O๒,๔ - ยกกระดับมาตรฐานและระบบตรวจสอบย้อนกลับ W๘ O๑,๑๐ - พัฒนาระบบจัดการของเสียและวัสดุเหลือใช้ตาม BCG
อุปสรรค : T ๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒. การแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้าน ๓. ความผันผวนของราคาพลังงานและปัจจัยการผลิต ๔. นโยบายการค้าระหว่างประเทศ ๕. การระบาดของโรคและแมลง ๗. ปัญหาคุณภาพน้ำ ๙. กฎระเบียบและข้อกำหนดที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา	ST S๒ T๑,๗ - พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำและโครงสร้างพื้นฐานให้รับมือ Climate Change S๔ T๓,๙ - เสริมสร้างสหกรณ์และเครือข่ายเกษตรกรให้เข้มแข็ง S๗ T๕ - พัฒนาระบบเฝ้าระวังและจัดการโรคและแมลง	WT W๕ T๑,๗ - เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและโครงสร้างพื้นฐานระดับไร่นา W๑๐ T๒,๔ - พัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ และเทคโนโลยีแปรรูป